

Čtyři roky nesolidní zahraniční propagandy

Jsou tomu čtyři roky, co počalo nacistické Německo provádět v zahraničí soustavnou propagandu za státní peníze a podle zásad Adolfa Hitlera. Hitler píše v „Mein Kampf“:

„Úkolem propagandy není hodnotit různá práva, nýbrž výlučně zdůrazňovat to právo, které propaganda zastupuje. Propaganda nemá objektivně hledat pravdu, pokud je příznivá protivníku, nýbrž má ustavičně sloužit pravdě vlastní. Přízná-li jen jedinkrát, že by protivník mohl mít jen špetku pravdy, stačí to, aby v posluchačích vznikla pochybnost. Davy nedovedou rozeznávat, kde jejich právo začíná a kde cizí bezpráví končí.“

Nacistická zahraniční propaganda řídí se věrně těmito zásadami a dokonale je uskutečnila po stránce mravní i technické. Daleko předstihla svou učitelku, komunistickou propagandu III. internacionály, a to nejen proto, že od roku 1933 měla mnohem dokonalejší technické prostředky, než III. internacionála před 10—15 lety, nýbrž i z toho důvodu, že propaganda je konec konců věc organizace, a v té se vůdcové III. internacionály nemohou s Prusáky ani přibližně měřit.

Cíle nacistické propagandy jsou výlučně německo-imperialistické. To je jí jednak ku prospěchu, poněvadž se může opřít o hmatatelné konkrétní požadavky — totiž o zeměpisné pojmy — jednak ke škodě, neboť právě proto nezbytně naráží na soustředěný odpor celých států. Na tomto poli má nacistická propaganda vůči komunistické velkou výhodu, protože se v podstatě obrací na takové zahraniční vrstvy, které mají většinu moci — ne-li moc veškerou — a to i v zemích, nejvíc postižených německým imperialistickým úsilím. Jsou to majetné vrstvy, šlechta, byrokracie, jejichž uším zní velmi dobře protibolševická hantýrka nacistické propagandy. Tyto vrstvy rády věří legendě, že Hitler zachránil svou zemi — ne-li celou Evropu — před bolševickým zničením vlastnictví, před zrušením rodových výsad a před rozdrčením starého byrokratického správního aparátu. S hlediska vlastníků výrobních prostředků, společenských výsad a úřadů, udržovaných společenskými styky, znamená to, že je zachránil před zhroucením.

Teprve potom obrací se nacistická propaganda v zahraničí a především v demokratických zemích na velké davy sociálně nespokojených a neuspokojených. Jim platí antisemitský válečný pokřik, který zejména ve východních zemích s nižší kulturou a většími židovskými menšinami dává zdánlivě vědecký základ a bohatý pracovní program citovému antagonismu mezi křesťanskou nebo mohamedánskou většinou a židovskou menšinou. Antisemitská propaganda německého hákového kříže v zahraničí je pouze podřadný pomocný prostředek pro německý imperialismus. Má za úkol posílit reakční lidová hnutí a učinit vlády povolnějšími vůči zahraniční politice německého imperialismu tím, že je staví pod tlak mas.

Propaganda ve službách imperialismu.

Německý imperialismus, jehož nejnovějším a v dějinném vývoji nejvýraznějším projevem je nacionální socialismus, usiluje o to, aby německá rasa, totiž německá panská třída politicky ovládla co největší území ve všech světadílech. Uskutečňování tohoto cíle vykazuje dva stupně: 1. Připoutat německé obyvatelstvo za hranicemi říše myšlenkově, organizačně a také politicky k Německu, nyní národně socialistickému a později je politicky přivtělit. 2. Rozšířit hranice německé říše na co možná největší evropské oblasti, bohaté na suroviny, a dále na mimoevropské kolonie. Tomuto cíli slouží prostředky: v konečném období vojenské násilí, v přípravném období propaganda. Základním účelem nacistické propagandy v zahraničí je zeslabení a pokud možná naprosté podlomení vojenské odolnosti oněch států, proti nimž směřuje územní dobytčinnost německého imperialismu. Toho lze dosáhnout, vyvolají-li se v dotyčných státech — hlavně v zemích se silnými německými menšinami — vnitropolitické potíže nebo utvoří-li se režim, který je německému hákovému kříži, totiž německému imperialismu, příznivě nakloněn. Současně se pak oslabují mezinárodní vojenská a politická obranná spojení, sloužící udržení územního status quo.

Národně-socialistické propagandě v zahraničí připadá tedy úloha, která si v posledních čtyřech letech vyžádala značnou mobilisaci myšlenkových, technických a především finančních prostředků. Tato propaganda používá všech možných dorozumívacích způsobů od šeptané propagandy a neumělých soukromých dopisů až k tisku, divadlu a rozhlasu. Na příklad radiová vysílací technika na krátkých vlnách děkuje za svůj rychlý rozvoj v posledních čtyřech letech nacistickým propagačním ústředním. Bez Goebbelse by nikdy nebyla tak rychle dosáhla dnešní dokonalosti technika vysílaček s ultrakrátkými, řízenými vlnami, jejichž pomocí může nacistická propaganda pravidelně promlouvat přímo z Berlína nejen k německým kolonistům po celém světě, nýbrž i ke všem koloniálním národům pod britskou, francouzskou, holandskou a portugalskou svrchovaností a ke všem jihoamerickým státům, věčně nepokojným a nespokojným. Naproti tomu nebyla by tak vyspěla ani technika rušení cizího vysílání, které se německému nacionálnímu socialismu nezamlouvá.

Všechno je pravda, co prospívá německému národu.

Ideologický základ nacistické propagandy, pokud se tato obrací na Němce v zahraničí, je široký. Velmi se však zužuje v prostředí, které není německé. Němec, ať žije v kterémkoli koutě světa, vždycky chápe tak zvané nacionální cíle a většinou je schvaluje. S morálkou Hitlerova „všechno je v pořádku, co prospívá německému národu“ nebude už srozuměn na-

prосто a bez výhrady, zejména zastává-li názor, že německý lid a strana nacionálně-socialistická nejsou pojmy tak docela totožné. Nacistická propaganda v zahraničí nemůže vyslovit naplno surové, sobecké cíle německého imperialismu, neboť by pro ně nalezla málo porozumění, souhlasu a pomoci. Musí tedy tyto cíle dobře zahalovat a zajistit jim „krytí“, jak zní její vlastní odborný výraz. Proto předstírá, že německá politika usiluje o všelidské ideály: o mír mezi národy, o ochranu majetku, práce, křesťanství, o humanitní ideály jako je ochrana utiskovaných nacionálních a náboženských menšin, o podporu mládeže a sňatků a — poněvadž nacistická propaganda je velmi přízřusobivá — o tučty podobných ušlechtilých cílů podle okolností. To všechno dosti dobře známe.

Ale metody této propagandy už neznáme tak dobře. V podstatě je vybudována na okolnosti, že většina slov, vyjadřujících abstraktní mravní pojem, má téměř v každé zemi nebo v každé řeči jiný smysl. Tím se dá ledacos zfalšovat. Jiná metoda je jakýsi druh fotomontáže skutečností. Vystřihne se totiž z obrazu dění jenom to, co slouží propagačnímu účelu. Řekne se na příklad, že pomocí státní podpory bylo za tři leta uzavřeno 750.000 sňatků a že se z těchto manželství narodilo 600.000 dětí. Průměrnému občanu, kterého propaganda zpracovává, vysoká čísla imponují, nadchne se tímto německým zařízením a je-li sám ve věku, kdy lidé uzavírají sňatek, anebo má-li dceru na vdávání, bude ve vlastní zemi velebit toto nesociální a nezdravé zařízení státní sňatkové podpory, aniž by uvážil, že v zemi se 60 milionů obyvatel by se pravděpodobně ve třech letech i normálně uzavřelo mnohem více manželství a že plodnost těchto chovných rodin není ani podle úředních číslic přesvědčivá. Ve skutečnosti vykazuje úřední statistika sňatků v německé říši od r. 1935 přes subvence pro mladé manžele sestupnou tendenci. Zkrucovat pravdu, spojovat různé skutečnosti v jeden pojmový celek, aby se pak z něj vyvozovaly nesprávné závěry, to je umění, které nacistická propaganda přivedla k nejvyššímu rozkvětu.

Rozhlas a tisk.

Mezi dorozumívacími prostředky nacistické propagandy v zahraničí hrají rozhlas a tisk nejdůležitější úlohu. Čím je pro film Hollywood s bohatstvím spisovatelů, režisérů, fotografů a nejrůznějších typů a postav pro každou úlohu, tím je německý rozhlas pro propagandu. Počet německých vysílacích stanic na všech třech vlnových pásmech je tak veliký, že je vůbec nelze rušit, nemá-li být porušen vesmír. Poněvadž je Německo země vysoké kulturní úrovně, není těžko nalézt dostatečné množství propagačních spisovatelů a hlasatelů pro každou řeč a pro mentalitu každého národa. Rozhlasová propaganda, i když nejde o vysloveně štvavé proslovy a tak zvané mluvené úvodníky, nýbrž o prosté zpravodajství, je mnohem intenzivnější a nebezpečnější, než propaganda tisková. Především proto, že používá hlasatelů s lichotivým hlasem, budícím důvěru, kteří mimo to dovedou sugestivně zdůraznit, co přednášejí. Za druhé proto, že posluchač může mnohem hůře kontrolovat a kriticky uvažovat o živém slově, než o tištěném. Rozhlas je ještě příliš nový, aby o své spolehlivosti budil v masách takovou pochybovačnost, s jakou se tisk už dávno setkává.

Obrovský je vliv nacistické propagandy na tisk ve všech zemích, zejména v těch, které jsou cílem útoku a v těch, které mají být přičleněny, nebo aspoň neutralisovány. Nacionální socialismus přivedl k dokonalosti staré umění a staré triky, jak ovlivnit zahraniční tisk. Nacistická propaganda už vlastně vůbec nepracuje přímo, nýbrž využívá pro své účely nepřímo tisku cizích států. Podrobíme-li kritice především nacistický vliv na tisk v zemích, bezprostředně ohrožených německou výbojností, shledáme, že s hlediska mezinárodní propagandy je skoro důležitější ohrožený stát očernit, přivést jej do špatné pověsti, než jej opravdu podkopat. Je důležitější příštího válečného protivníka izolovat, než jej vojensky oslabit.

S počátku stačí rozšířit v několika listech těchto zemí zprávy a komentáře, které potvrzují, posilují nebo ospravedlňují diplomatické a politické snahy německé říše i nacionálního socialismu. Takové články může říšskoněmecký tisk pak ihned citovat a rozšířit po celém světě pomocí německých nebo německým kapitálem ovlivněných zahraničních zpravodajských agentur. Činí tak na důkaz, že v dotyčné cizí zemi jsou poměry opravdu takové, jak nacistická propaganda už dlouho tvrdila, nebo že režim, který německá nacistická propaganda potírá, je i vnitropoliticky otřesen. Pro metody a důkladnost nacistické propagandy je příznačné, že mezinárodní zpravodajské agentury, touto propagandou ovlivněné, které jsou mnohem početnější a jejichž působíště je mnohem rozsáhlejší, než je i novinářům všeobecně známo, uveřejňují o Španělsku, o francouzské vnitřní politice, o Anglii pouze citáty z listů, písíciích souhlasně s nacistickou propagandou. Člověku je až úzko, jak je odjakživa vnitřním a zahraničně politickým zpravodajstvím z Berlína ovlivňován zejména střeoevropský tisk. Kartel státních zpravodajských kanceláří (Havas, Reuter, Stefani atd.) umožňuje německé propagandě, aby nepřímo a vlastně pasivně použila, lépe řečeno zneužila starou a korektní Wolfovu kancelář, ze které byla utvořena německá zpravodajská ústředna. Stačí, aby zprostředkovatelná německé zpravodajské kanceláře původní zprávy ostatních úředních agentur zpozdila, zkroutila, zbavila původního smyslu, zkřivila anebo vůbec do ciziny nedala. Okolnost, že střeoevropské noviny, které si nemohou dovolit vydržovat v cizině vlastní zpravodaje, dostávají ze Španělska jen zprávy s hlediska povstaleckých generálů, z Francie jen se stanoviska „Ohnivých křížů“, fašistického vůdce Dorioty nebo monarchistické „Action Française“ — tedy z pramenů, demokratické republiky a zejména Lidové frontě nepřátelských — není způsobena pouze tím, že mezinárodní zpravodajská služba je odjakživa ovládána konservativními, ba reakčními kapitálovými vlivy, nýbrž také tím, že je v zájmu německého imperialismu vylíčit Španělsko jako hnízdo bolševismu a Francii, jakoby se nacházela v předvečer sociálního a hospodářského rozkladu. Tatáž mezinárodní zpravodajská organizace odvolává se ve zprávách z Francie stále jen na fašistický „Le Jour“, na reakční týdeník „Gringoire“ a „Je suis partout“ a na celou řadu obskurních venkovských plátků, které nikdo nezná, jakoby to byl hlas francouzského národa, ale nikdy se neodvolává na deníky, jejichž milionové náklady vyjadřují skutečné veřejné mínění Francie, vlády a byrokracie. Tato zpravodajská služba vlastní i v Československu několik vyvolených novin v různ-

ných jazycích, na které se může odvolat, když je třeba označit Československo za zemi nejistoty, neklidu a evropského nebezpečí. Některé z těchto novin vědí, proč se v mezinárodním tisku staly tak populární, jiné to nevědí. Někteří českoslovenští redaktoři vědí, proč dávají do tisku válečné zprávy ku podivu jen z hlavního stanu v Salamance nebo francouzské telegramy pouze o stávkách, nepokojích a hrozící vládní krizi, někteří to nevědí. Nevědomost a hloupost jsou nejen úrodnou půdou, nýbrž jen dobrovolným pomocníkem nacistické propagandy.

K psané propagandě patří také soukromý dopis. Čas od času jsou některé země zaplaveny dopisy z Německa. Vystěhovalí dělníci líčí v těchto dopisech, jejichž text je téměř doslova stejný a prozrazuje vyšší inteligenci, než je pisatelova, poměry v Německu v nejrůzovějších barvách a vyzývají adresáty k akci ve vlasti.

Od člověka k člověku.

Existuje však také propaganda od člověka k člověku. Její iniciátoři jsou placení agenti, ale většina rozšiřovatelů jsou jen papoušci, kteří z hlouposti šíří zlé a zlomyslné zprávy, připadající si při tom nesmírně důležitými, informovanými a snad i vlasteneckými. Ve vlacích chodí za jízdy placení propagační agenti od oddělení k oddělení, vtipkují o zemi a vládě, vypravují hrůzostrašné historiky, provokují hádky se železničním personálem, se strážníky a celníky, v hostinci nebo v kavárně navazuje cizinec rozhovor, chválí poměry v Německu, vykládá, jak mizí v říši nezaměstnanost, jaký je ohromný stavební ruch, jaké autostrady se staví, jaký je všeobecný blahobyt za vlády „nacionálního osvobození“. Tam se všechno svítí a leskne, — zde zůstane všechno ponuré a beznadějně, pakli si národ sám nepomůže. V Rakousku na příklad chtěla nacistická propaganda v letech 1933 až 1936 pohnout obyvatelstvo, aby vyzvedlo peníze ze spořitelén. Chtěla způsobit run na banky, ochromit hospodářský život a vyvolat nepokoj a zmatek, aby mohl zakročit připravený, tajný, nacistický, údernický aparát, zachránit stát před bolševickým zmatkem a před machinacemi židovských bankéřů a pak převzít moc. K tomu účelu rozšiřovaly se od člověka k člověku informace, že koncem příštího týdne nebo příštího měsíce nebo v jiný, přesně stanovený den nastane bankrot státu a třeba očekávat všeobecné zabavení majetku. Proto: vyzvedněte si peníze ze spořitelén! Patří k chiliastickému rázu každé vykupitelské propagandy, že předpovídá krátké termíny, ve kterých zahyne nenáviděný cizí stát, nebo neoblíbený politický režim. „Přijde den“ je příliš všeobecné tvrzení a nepůsobí dlouho, ale „dva měsíce před útokem se nemluví“, to je už mnohem sugestivnější vějička, která se vždy osvědčí, poněvadž vírou přívrženců neotřese ani to, když selže desetkrát za sebou.

Za vpádu do Habeše agitovali nacisté v Rakousku s pohádkou, že výtěžek velké úřední sbírky vídeňské vlády pro zimní pomoc případně Itálii jako příspěvek na válečné výlohy. Letos tvrdí nacistická propaganda totéž o zemích, které prý sbírají na válečná vydání „rudého Španělska“. K tomuto druhu šeptané propagandy patří také velmi důvěrné informace, že vlády nebo úřady — ovšem nikoli v Německu nebo v Itálii —

verbuji, vyzbrojují a vysílají vojáky pro „rudé Španělsko“. Když Francie zrušila pravomoc komisařů mezinárodní kontroly na pyrenejských hranicích — poněvadž portugalská vláda to učinila již před několika týdny — a svěřila kontrolu výhradně francouzským pohraničním strážím, zvučel celý svět zprávou, že hned v první den nového způsobu kontroly překročilo francouzskou hranici 2800 československých dobrovolníků a mířilo k Valencii. Den na to mluvily zprávy už jen o 280 dobrovolcích — na jedné nule přece propagandě nesejde — a cíle bylo dosaženo. V myslích mnoha směrodatných politiků a občanů velmocí zůstal přece vězet stín nepříznivého mínění o Československu. Mnoho takových stínů a myšlenek může být v rozhodné chvíli — kdy chladné úvahy a rozborů jsou méně směrodatné, než davová hysterie a strach — pro Německo cennější, než deset armádních sborů a tisíc letadel, které už není třeba soustředit na jisté hranici a lze je proto použít na hranicích jiných.

(Dokončení.)

E. Turanský a L. Nowotny.

poznámky

Kdo se zasloužil o vlast

Poslanci Národního sjednocení rozdali ve sněmovně iniciativní návrh, jež podepsali také ludovci, aby byl odhlasován zákon tohoto znění: Dr. Karel Kramář se zasloužil o vlast.

Jak známo, dostalo se posud této pocty jedinému muži v republice — T. G. Masarykovi. Stručný text tohoto zákona je vtesán do mramoru na podstavci Masarykovy sochy, která se dívá do zasedací síně poslanecké sněmovny. Druhý muž, který má být takto poctěn, má nyní být podle vůle Národního sjednocení dr. Kramář.

Nechme stranou krátkou kontroverzi, která se o této věci minulý týden rozvinula v několika listech, a pokusme se podívat se na věc bez jakéhokoli zaujetí. Doufejme, že se naši politice podaří i tady — jako se jí to podařilo tolikrát jindy — najít nějaké rozumné stanovisko.

Kdybychom brali slovo „zasloužil se“ v jeho doslovném významu, shledali bychom nepochybně, že je velice mnoho lidí, kteří se o stát zasloužili. Rádi připouštíme, že mezi ně patří také dr. Kramář. Ale vystavíte-li mu za to po smrti zákonitě uznání, jak budete moci totéž uznání upřít Švehlovi, Štefánikovi, Tusarovi, Habrmanovi, Rašínovi — abychom jmenovali namátkou jen několik mrtvých a zajisté rovněž velmi zasloužilých lidí? A nejen oni se zasloužili. Zasloužily se také stovky a tisíce anonymních lidí, popravených i padlých vojáků, zálohovaných politiků, členů domácího i zahraničního odboje, obětavých kurýrů, kteří nosili přes hranice zprávy, úředníků, kteří informovali naše politiky o věcech vojenských a správních atd.

Proč byl ze všech těchto lidí vyznamenán oním zákonem jen jediný — T. G. Masaryk? Nepochybně proto, že jeho zásluhy se obecným souhlasem národa uznávají za největší a jedinečné. Kdybychom si všecky ostatní zasloužilé postavili do řady, mohli bychom se do nekonečna přít o to, který z nich se o stát zasloužil více a který méně. Masaryka do této řady nestavíme a vykazujeme mu zvláštní, nejčestnější místo. Dobře víme a cítíme, že on se zasloužil docela mimořádnou, historickou iniciativou. Položil-li každý z ostatních zasloužilých do základů tohoto státu jednu nebo několik cihel, kladl jen doplňky k základnímu kameni, jehož stavitelem byl Masaryk.

Záleží nyní na tom, abychom se rozhodli, zdali ještě chceme také vnějším způsobem odlišovat to, co vykonal Masaryk, od toho, co vykonal ostatní, anebo zdali chceme napříště čin největší označovat stejně jako činy menší. V prvním případě vyhradíme zákon o zásluze o stát jen Masarykovi, v druhém případě odhlasujeme podobnou osnovu ještě několika desítkám nebo stovkám zasloužilých osob ostatních.

Je lidsky docela pochopitelné, že političtí stoupenci dra Kramáře se snaží opatřití svému vůdci největší možnou míru poct a uznání. Nechtějme jim to zazlívát. Chtějme na nich však

důslednost. Vymáhají-li svým iniciativním návrhem zákonitou počtu pro dra Kramáře, budou musít s porozuměním přijmout i to, až budou ostatní politické strany vymáhat podobné počty pro své vůdce o stát zasloužilé. Neboť se jistě najde dost jiných straníků, kteří budou s úspěchem dokazovat, že také jejich vůdcové se zasloužili podobně jako dr. Kramář. Neboť jakých Kramářových zásluh se na příklad dovolávají ve střeďečím článku Národní listy? Že dr. Kramář bojoval o všeobecné hlasovací právo. I jiní však o ně bojovali. Že zemřel chud a že to byl politik čestný, neúplatný a úctyhodný. Ale i jiní zemřeli chudí, čestní, neúplatní a úctyhodní. Že vyvíjel vůdčí činnost v domácím odboji. I jiní ji vyvíjeli. Že byl žalářován rakouskou justicií. I jiní byli žalářováni a dokonce popraveni.

Ne, ušetřme si taková srovnávání, která by se mohla snadno zvrhnout v lícitaci o politické zásluhy! Kramářova smrt smířila všechny osobní hořkosti, které se nakupily kolem veřejné činnosti tohoto muže. Přiměla i politické odpůrce Kramářovy, aby vzdali zesnulému všechny počty a všecko uznání, které mu náleželo. Ale nemohla nijak zvětšit Kramářův historický význam, jehož míru dnes už celkem spolehlivě odhadujeme. Vůle dějin postavila na první místo v zápase o obnovení tohoto státu T. G. Masaryka. Nesnažme se proto přenášet na jiné výjimečnou zákonitou počtu, kterou jsme toto historické faktum vyjádřili.

Z. S.

Původní zpravodajství

Ačkoliv jsme pevně přesvědčeni, že naše zahraniční politika postupuje správně, nevylučujeme možnost diskuse o ní a užitečnost věcné kritiky. Méně přirozeno je, že o nějakou diskusi se stále pokouší jedině tisk vedoucí strany vládní; a docela žalostně kuriozní je, na jaké úrovni se při tom pohybuje. Uveďme tu za příklad jednu jedinou zprávu, která je typická pro přínos „Venkova“ do oblasti politiky mezinárodní. Je to článek nadepsaný „Berlínské kombinace o střeďoevropských věcech“ a vyzdvížený ještě subtitulkem „Původní zpravodajství“. Sledujme tedy větu za větou, co praví toto „původní zpravodajství Venkova“ dne 17. srpna o základních věcech našeho zájmu.

„Po poměrně delší přestávce z dá se, že západní mocnosti věnují opět pozornost střeďoevropským věcem.“ Už přes rok je samo Československo středem nejživějších úvah západu, den za dnem jsou toho plně noviny — a „Venkovu“ se dne 17. srpna z dá, že si začínají Střední Evropy všimát.

„Zahraněční tisk je plný zpráv o schůzce státníků rakouských a československých, kteroužto skutečnost, i když je nejtajuplnější, nelze popřít.“ Článek je sice nadepsán „berlínské kombinace“, ale v této stylizaci a takto uvedeno znamená to nic jiného, než že orgán Hodžův už v druhé větě docela sensačně dotvrzuje schůzky kategoričtě vyvracené.

„V berlínských kruzích poukazují na zájezd rumunského krále Carola nejdříve do Londýna a pak teprve do Paříže, kterýžto pořad cesty dříve nebýval obvyklý.“ Myšlenková souvislost s větou předchozí je záhadná. Aktuálnost této informace v druhé půli srpna se podobá objevu věty první.

„V Berlíně se domnívají, že rumunský král šel paralyzovat („Venkov“ ovšem píše paralyzovat) činnost Titulescovu, jenž je považován za průkopníka francouzských vlivů v jiho-východní Evropě a který všemi prostředky se snaží zabránit odklonu Rumunska od osy Paříž—Moskva.“ Rumunsko, jak známo, na té ose ještě není, ale král Carol prý jede do Francie pracovat proti francouzskému vlivu a zájmu.

„Podle berlínských informací z rumunských kruhů očekávají se značné změny v střeďoevropských otázkách, zejména, že Německo bude hledět působiti pro vyjasnění problému sudetskóněmeckého...“ Tu se už brimborium původního zpravodajství „Venkova“ vrholí. Jde o „berlínské kombinace“ a tu se dovidáte o „berlínských informacích z rumunských kruhů“. To se Berlín od Rumunů dověděl, co hodlá činiti Německo? Nebo se „původní zpravodajství“ od „rumunských kruhů“ dovědělo „berlínské informace“? Ať tak, ať onak, věcný objev je opravdu dosud neznámý: Německo bude se ujímat sudetských Němců!

„... a v souhlasu s Itálií bude (Německo) hleděti vyřešiti otázku Rakouska a vzhledem jak k Berlínu, tak vzhledem k Vídni.“ Nehledě ke kráse slohu stojí za rozmyšlenou, co zde „berlínské informace z rumunských kruhů“ odhalují za sensaci.

„Tím prý by byl zatlačen vliv Francie ve prospěch Německa v Poddunaji (opravdu: Poddunaji!) a mohlo by dojít k společnému bloku Rakouska, Maďarska, Itálie, Jugoslavia a Bulharska s vyrazením Československa. Po této nové úpravě

v Poddunaji (opět P o d d u n a j í) — jak se věří v Rumunsku podle některých informací Berlína — Německo společně s Polskem upravilo by svůj poměr k Sovětům. Král Carol jel prý proto do Londýna, aby upozornil Angli na možnost vzrůstu německé moci ve střední Evropě.“

Teprve zde tedy kritický čtenář přichází na stopu, že všechno toto blábolení nejsou žádné „berlínské kombinace“, nýbrž halabala reprodukováne kombinace rumunské. Rumunsko je ovšem náš spojenc a máme všechny důvody znát jeho mínění. Reprodukuje tedy „Venkov“ autentické názory rumunské? I kdepak — neboť „původní zpravodajství“ pokračuje:

„K těmto kolujícím zprávám v Berlíně o rumunských domnělých názorech na vývoj ve Střední Evropě“ (uvažte tu závažnost informace: „kolující“ zprávy — a v Berlíně — a o domnělých názorech; víc neresiosnosti pohromadě být nemůže), „které zřejmě náleží(!) do říše sensačních kombinací“ — tedy teprve teď je to všechno prohlášeno za bluff — „sděluje náš berlínský zpravodaj“:

Dozvoďte, abychom si po této dvojtečce oddechli. Vlasy člověku vstávaly na hlavě, když četl první věty, hlavu si moh ukroutit, když četl další, div pod stůl nespád, když četl vysvětlení, teď tedy konečně přijde jádro původního berlínského zpravodajství „Venkova“:

„Jestliže německá veřejnost zabývá se nyní kriticky více než jindy poměry v Československu“ — nenáviditelné kampaně „Völkischer Beobachteru“, jsou tedy „Venkovu“ „kritickým“ zabýváním se našimi věcmi — „činí to, poněvadž se domnívá, že je proti národnostním menšinám veden nápor. Nikdy však Německo nemá v úmyslu napadnouti Československo. V Berlíně se pevně věří, že v dohledné době dojde s Československou republikou k stejné dohodě jako s Polskem a že pak otázka střeďoevropská bude moci býti řešena v zájmu všech bezprostředně zúčastněných států. V diskusi, která trvá v Československu o věcech střeďoevropských a zejména o našem poměru k Německu, jak ji zahajuje také oficiální Prager Presse, je zpráva o náladě v berlínských politických kruzích vůči nám, zejména aktuální.“

Ačkoli tato věta v reprodukci „Venkova“ zcela splývá s tvrzením jeho „berlínského zpravodaje“, dohadujeme se, že je s ním spojena jenom působením ledabylosti. I zůstává „původní zpravodajství“ omezeno na sdělení, že Německo nemá v úmyslu napadnouti Československo a že se v Berlíně věří v dohodu. To by byly potěšující zvěsti — kdybychom tak závažné sdělení nedostávali zde v souvislostech tak blábolivých a zmatených, s tak nápadnou neurčitostí a nejasností, že na první ráz roste podezření, že celé „původní zpravodajství“ o „berlínských“ kombinacích bylo vyrobeno v pražské redakci „Venkova“ nazdařbůh — jen aby se něco plácalo.

Budujte pak na takových „informacích“ kritiku zahraniční politiky!

beta.

Stávky

Stávky jsou zkušebním kamenem sociálního citění politických stran. Jsou strany, které mluví stále o tom, že dělník je rovnoprávným členem národa, ale jejich sympatie k dělnictvu klesnou k bodu mrazu, jakmile dělnictvo stávkou uplatňuje svoje požadavky. Tu hned čteme, kolik dělnictvo ztrácí lehkovážnou stávkou; čteme, jak zlí socialističtí tajemníci honí dělnictvo do stávků, jak národní hospodářství je stávkami poškozováno, jak dělnictvo jest zbolševisováno atd.

Nelze říci, že dělníci by rádi stávkovali. Těch, kteří by stávkovali jen pro stávkou, jest velmi málo. I dělníci vědí, že stávka je dvojnásobnou zbraní, že stávky se vyhrávají, ale také prohrávají. Odborové organizace nejsou organizacemi nerozvážných lidí, a proto rozhodnutí o tom, že se bude stávkovat, nepadne jen tak lehce. Protisocialistický tisk vinu na stávkách přesunuje výhradně na stranu dělníků; charakteristickým rysem vnitropolitické situace v poslední době jest, že vedení v útoku proti myšlence stávků z rukou Národního sjednocení a „Národních listů“ převzal tentokrát „Venkov“, který šel ještě dále a chtěl rozvinout otázku oprávněnosti stávek vůbec.

Bylo by u nás daleko méně stávek, kdybychom měli rozumnější podnikatele, či spíše: rozumnější, klidnější a střizlivější podnikatelské a průmyslnické organizace. Často se stává, že leckterý podnikatel by se již vyrovnal a dohodnul s odborovými organizacemi, ale nemůže a nesmí; průmyslnická organizace to nedovolí. V našich průmyslnických organizacích jest více protidělnického zaujetí, než je zdrávo; zdá se, že sekre-

táři průmyslnických organizací svým tvrdým postupem při mzdových sporech a jednáních chtějí ukázat svoji důležitost i nutnost průmyslnických organizací a jejich velkou nákladnost. Je také přirozené, že sekretáři průmyslnických organizací, kteří dávají příliš najevo svoje sympatie k fašismu nebo Národnímu sjednocení, nejsou lidmi, kteří jsou schopni snadno a dobře likvidovat mzdové spory. Bylo by dobře, aby rozumní podnikatelé si udělali ve svých organizacích pořádek a doporučili jejich zaměstnancům, aby dělali politiku strážlivých podnikatelů a ne agitační výlety Národního sjednocení. Pak bude méně stávek. Dělník nestávkuje rád. Ví dobře, co stávka pro něho znamená. Náš dělník v celku je realista a vytvořil-li si odborové organizace vedle organizací politických, dal tím najevo, že i na stávky se nedívá jen s hlediska stranicko-politického. Poněkud jiné názory mají komunisté, ale i tu tirády „Rudého práva“ zní docela jinak, než názory komunistických dělníků v továrnách. Ke stávce je ovšem potřebí dvou: zaměstnanců a zaměstnavatelů, dělníků a podnikatelů. Také náš podnikatel nesmí vidět v dělnících, kteří jsou nuceni stávkovat, jen zlé socialisty, kterým za každou cenu jest nutno ukázat moc a neústupnost. Budou-li zaměstnavatelé poslat k mzdovým sporům lepší svoje zástupce, lidi, kteří budou mít dobrou vůli najít východisko přijatelné oběma stranám, bude u nás méně stávek.

V. G.

Po Hlinkově polské cestě

Politické strany mívají leckdy ve svém programu i část, týkající se zahraniční politiky. Bývá to často program ad hoc a nejvíc jej najdeme u oposice, protože vládní strany mívají (ačkoliv známé agrární křídlo ukazuje, že ne vždycky) zahraniční program totožný s programem své vlády. I slovenská ľudová strana má takové torso zahraničního programu, v němž se nejvíc projevují dvě věci: naprostá negace sovětského Svazu a nekritický podiv k Polsku. Ta negace je pochopitelná, ten podiv méně. Luďáci však motivují obojí stejně: svým katolictvím. Ne tak zcela právem, protože u oposice je ta vlastní zahraniční politika strany často spíše jen oposicí programem vládního, aby i tu byl rozdíl. Není třeba vzpomínat, kolikrát ta odlišnost programů způsobila nepřijemnosti; nejnovější doklad je chování části naší pravice v konfliktu, uspořádaném Portugalskem.

Ľudovú stranu, či lépe některé její lidi zavedl ten zahraniční program leckdy na slepou stezku a způsobil některým lidem nepřijemnosti. Sidorovo známé polonofilství způsobilo už mnoho trpkostí, nejvíc Sidorovi samotnému. Jak se tak silně vyvinulo u Sidora i některých jiných lidí z Hlinkova tábora? Ještě před několika lety nebylo tak hluché a nemělo ostnu proti západní části našeho státu. Tehdy jsme my všichni byli polonofilní a Poláci nebyli Slováko-fily, ale Českoslováko-fily. A nebylo to hnutí nijak umělé, bylo to v lidu. Kdo Polsko zná, ví to. Doufejme, že moc propagandy není ani dnes tak velká, aby změnila city pospolitého lidu a že se tedy mnoho nezměnilo. Jsou však změny v polské zahraniční politice, pro něž se zatím české polonofilství — nerado — neprojevuje. Ani u nás to nepřišlo najednou. Jakmile se to však poněkud projevilo, rostlo hned polonofilství slovenských Ľuďáků. Zdůrazněme znova: Ľuďáků. Nechceme říci, že neľuďáci na Slovensku nemají Polsko v lásce; jsou však v té lásce kritičtí právě tak, jako Češi. Říká-li Hlinka za své polské cesty, že proti německému Drang nach Osten se mohou Češi a Slováci zabezpečit v budoucnosti jen oprou-li se o Polsko, neříká nic nového, nic, čeho bychom si všichni nebyli vědomi. Až ovšem na to „je n“. Musíme hledat spojence, kde jsou a kde, lidově řečeno, nedělají takové drahoty. Spojenectví s Polskem by pro nás mělo jistě velký význam. My jsme nabízelí Polsku smlouvu o věčném přátelství. Jako ochranu obou stran proti Drang nach Osten. Polsko se však proti Drang nach Osten chrání smlouvou s — Německem.

Ačkoliv tedy víme, proč tak vzrostlo polonofilství Ľuďáků, ač je nám známo i to, proč se Hlinkova a Sidorova polská cesta uskutečnila právě nyní (a to je snad jediné, co lze na ní vytknout), přece jen vítáme Hlinkův pokus přispět k sblížení Československa s Polskem. Vítáme tím víc, že Hlinka nezapomněl všude v Polsku přiznat bezvýhradnou příslušnost Slovenska k Československu. Přílišné polonofilství Ľuďáků bylo ve svém vzniku myšleno jako hrot proti československým vládním stranám. Mnoho se od těch ne tak dávných dob změnilo. Po Hlinkově polské cestě se zdá, že to polonofilství snad má být přínosem Ľuďáků až . . . , protože nikdo nevěří, že by nedovedli

vytvořit jiný, praktičtější a pro Slovensko hodnotnější program, než je předud Pittsburské dohody. Kdy to bude? Záleží nebo bude záležet na obou stranách. Ba zdá se, že víc na luďáčích samotných.

Dalibor Janek

Asi se přece musí platit

Výročí Metaxasova převratu v Řecku bylo sice velkolepě oslavováno, ale něco při slavnostech chybělo: Evropa byla navyklá — ačkoliv Metaxasův režim trvá jen rok — že v Řecku se průběhem posledního roku oslavovalo v přítomnosti nějakých oficiálních orgánů Třetí říše. Diktatury si potrpí hodně na lesklé a četné oslavy. Je ještě v dobré paměti, jak se oslavoval první měsíc vlády Metaxasovy; pravděpodobně toto výročí pokládá řecký ministerský předseda vzhledem k jižnímu slunci a k jižní krvi za velmi významné. Tenkrát byla oficiálně přítomna delegace německého generálního štábu, která si pospíšila sjednat vojenskou a výzbrojní smlouvu s Řeckem. Od té doby byly oficiální styky Řecka s Německem zvlášť vřelé. Schacht si ovšem pospíšil, aby si zajistil Řecko i po stránce hospodářské a jeho přijetí bylo skvělé. Zdržel se také v Řecku celé čtyři dny a byl veden po různých průmyslových závodech. Při půlročním jubileu nového režimu, rovněž důležité oslavovaného, byla přítomna obchodní delegace, která však už přišla slepovati a vyspravovati důsledky neplativého Schachtova hospodářského režimu. Ale přes to byl kurs Německa v Řecku v plném lesku. Ale během dalšího půl roku nahromadily se další mrzutosti ze zamrzlých německých pohledávek. Diktátoři potřebují hodně peněz a na finanční otázky jsou velmi citliví. Nedostí na tom: Německo slíbilo jako kompensaci zamrzlých pohledávek za odebraný tabák vyzbrojení řecké armády děly. Ale s německou dodávkou nebylo Řecko pravděpodobně spokojeno, nehledě k tomu, že Německo dodatečně oznámilo, že některé zbrojní zboží dodá až za rok. Bylo z toho mnoho mrzutostí a Německu bylo vyčítáno, že porušilo smlouvu. Nastalo znatelné rozladění, čehož využila jednak Itálie, jednak Anglie, která sklídila zvlášť pozoruhodný úspěch, neboť přišla s lákavou nabídkou výhodné námořní smlouvy. Byla ovšem přijata — jako doplněk k dříve uzavřené obchodní, plavební a platební smlouvě — a přinesla oběma partnerům značné výhody. Letos, při výročí převratu, omezila se účast Německa jen na přítomnost diplomatického zástupce.

Neznamená to mnoho a přece je to příznačné. Německo je uraženo. Ačkoliv nacistická ideologie je v Metaxasově režimu pevně zakořeněna, přece znamenají tyto úkazy odklon od Německa, tím pozoruhodnější, že Řecko vymáhá právě dosti nevrle od Německa zamrzlé pohledávky (za nedodané zboží chce zaplacení zlatem) a že dodávka Německem nedodané výzbroje byla zadána Anglii, která též dostala nádvakem dodávku několika strážných lodí pro pobřežní policii. Z toho je patrné, že i v Řecku platí pro ideologii především otázka peněz. Pl.

Hospodářské starosti v Sovětech

Pozorný čtenář sovětských časopisů — zejména „Pravdy“, ústředního orgánu strany, a „Izvěstij“, ústředního orgánu vlády — již delší dobu nachází v nich poplašné zprávy. Referáty o konferencích a sjezdech komunistických stran oblastí a autonomních republik daly první možnosti v širším měřítku se rozepsat o nedostatečném dodržování plánů výroby. Od té doby denně se objevují na stranách sovětského tisku upozornění, výzvy a hrozby. Vedoucím činitelům průmyslu jsou vytýkány nedostatky vážného charakteru a způsobem nikoliv jenným. Nežřídká závěr výstrahy vyznívá poukazem na GPU a „národní soud“. Nepřekvapuje, že ústřední orgán bolševiků „Pravda“ nachází hlavní příčinu neplnění plánů v nedostatečném boji proti sabotáži „japonsko-německo-trockisticko-bucharinovo-zinovjevistických špiónů a diversantů“, jak označuje všechny, kdo na sto procent nesouhlasí s dnešním režimem.

Výroba oceli se rovná 87.9% a litiny jenom 86.1% plánu. Na konferenci ředitelů železáren nedovedl nikdo říci příčinu nedodržení plánu. „Pravda“ shledává hlavní a základní příčinu v tom, že ve vedení byl nepřítel lidu Kanner, za jehož pomoci se dostali na rozhodující místa jemu podobní. Útočí na komisariát těžkého průmyslu, obviňuje jej, že o stavu tak důležitého výrobního odvětví se dovídá patrně až z novin. Jmenuje několik ředitelů, na jejichž závodech je rozdíl mezi výrobou a plánem nejvyšší, žádá jejich odstranění a potrestání.

V článku „Malá hodnota produkce — podvod na státu“ píše:

politika

Gustav Winter (Paříž):

Společnost národů — co to dnes jest

II.

Moře papíru.

Řekli jsme, že v organizaci Společnosti národů jde na všechno, a že ke všemu se jmenuje komise. Tak jednala a snad jedná dodnes nějaká odborná komise o reformě kalendáře, zatím co jiná řeší otázku epidemii v přístavech na pacifickém pobřeží a třetí studuje vliv jižní Ameriky na evropskou civilizaci a stará se o vydání jihoamerických literárních klasiků. Společnost národů je velmi psavá. Jen je nějaká komise ustavena, hned začne ze sebe chrlit protokoly, reporty, ankety. Předloni byla na příklad jmenována komise pro studium, jaký vliv má výživa na zdravotní stav obyvateľstva. Za jeden rok vyšly čtyři objemné svazky věnované této otázce, nemluví o protokolech schůzí oné komise. Sekretariát sám — nepočítajíc rozličné odborné komise — vydá do roka na sto padesát tisíc švýcarských franků jen za papír a stejnou sumu za porto a přes sedmdesát tisíc za telefonické rozhovory a kabelogramy. Když přijde nějaká mezinárodní aféra, měří se její světová důležitost podle toho, kolik papíru k ní Společnost spotřebovala. Chcete jeden detail? Habešská válka si vyžádala jednoho milionu 505.345 stran — a to hustě tištěných, podotýká rozpočtová zpráva výslovně, neboť ve Společnosti národů se také šetří a systém širokých rádek byl roku 1934 opuštěn jako málo hospodárný.

Nedívejme se na tuto psavou činnost Společnosti jen tak svrchu. Většinou jsou to mezinárodní dokumenty veliké ceny, a kdo je nezná, mluví o mezinárodní politice jako slepý o barvách. Neobyčejně cenné jsou zejména publikace jak periodické, tak příležitostné, jež vydává oddělení hospodářské a finanční. Není, myslím, lepší, lépe dokumentované a lépe držené „Up to date“ literatury o těchto otázkách. Nevíme, jak se čtou u nás. Ale víme, že ve velikých anglických a amerických bankách mají úředníky, kteří sledují z povinnosti tyto publikace, jedinečný zdroj mezinárodních hospodářských informací. I jiná díla vyšlá ze Společnosti národů mají dobrý zvuk a na příklad zpráva Lyttonovy komise, vyslané do Mandžurie za konfliktu japonsko-čínského, je přímo klasickým dokumentem, také po stránce formální. Že se v Ženevě chrlí tolik papíru, není tedy samo o sobě neštěstí a nesmí svádět k laciné ironii. Neštěstí je v tom, že v mnohých případech považuje Společnost národů svůj úkol za splněn tím, že o otázce, jež je jí předložena, podá co neobširnější zprávu, jako by na tom záleželo více než na rozřešení otázky. To moře papíru není mrtvé moře, kdo umí hledat, najde v něm mnoho dobrého, ale tím mořem se zpravidla nemůže Společnost probrodit k skutkům.

Jak vypadá zasedání.

Podívejme se nyní, jak Společnost prakticky funguje, a k tomu se nejlépe hodí výroční plenární zasedání. Každý stát má právo poslat do zasedání tři de-

„Na podzim minulého roku „Pravda“ odhalila řadu podniků, soustavně dodávajících špatné výrobky. Proti těmto, zneužívajícím čest sovětských výrobků, bylo ostře zakročeno... Ale maloburžoasní názory některých činitelů průmyslu zvítězily nad pocitem povinnosti a oddanosti státnímu zájmu. Vidíme opakování starého zjevu: Do skladů jsou dodávány hory braku, některé továrny, stejně jako dřívě, ničí suroviny, jsou pokusy podvésti konsumenta.“

Není vyráběno jenom méně než má být, ale výrobky jsou špatné jakosti. Obtíže splnění plánu charakterizuje „Pravda“ v úvodníku 24. VII.:

„V prvním pololetí 1937 docílili jsme vzrůstu průmyslové výroby. Socialistický průmysl sílí. Zvýšili jsme výrobu oceli, mědi, elektrické energie, aut, chemických výrobků, předmětů nejširší potřeby a potravin. Ale státního plánu jsme nespĺnili. Zejména zůstala pozadu odvětví: kamenouhelné, nafty, dřeva a vodního transportu. Nebylo docíleno neprodleně změny v těchto důležitých úsecích, hrozí plánu pro r. 1937 zhroucení.“

V dalším „Pravda“ konstatuje, že byly předpoklady pro dodržení plánu. Vinu shledává v „neschopnosti zužitkovat všechny možnosti. Rozhodnutí únorové — březnového plenu Ciku a poukazy s. Stalina, učiněné na témže plenu, byly v průmyslu nedostatečně realizovány“. — Podrobně pak vytýká komisariátu těžkého průmyslu, že jen velmi pomalu likviduje sabotáž, že ponechal dlouho na odpovědných místech „vrahy národa“, že tím dopustil snížení výroby uhlí, nafty a litiny. Národní komisariát lehkého průmyslu obviňuje z neschopnosti dávat včas nutné direktivy ředitelům podniků.

Zvláštní starost působí sovětským direktorům sklizně. Přesto, že úroda je podle souhlasných zpráv daleko větší než loni, je vážné nebezpečí menší sklizně. Příčina tkví v nedostatečné přípravě žni, zaviněné místy sabotáží odpovědných činitelů, ve větší míře ovšem neutěšeným stavem průmyslu. Při porovnání s výkony loňského roku, shledáváme značný pokles výkonnosti a následkem toho i stupně příprav. Tak ku příkladu k 20. květnu bylo opraveno hospodářských strojů v oděské oblasti 30%, v donské 31%, v dněpropetrovské 49%, zatím co loni k témuž datu byly opraveny všechny stroje. V azovsko-černomořském kraji letos 35%, loni 80% atd. Všechny sovětské časopisy po tomto zjištění byly na poplach. Napomínaly, volaly k odpovědnosti, hrozily. Výsledek poněkud chabý. K 10. červnu bylo připraveno 50% nutných strojů, ačkoliv k témuž datu vloni bylo 83%. „Pravda“ 17. června označuje vinníky tohoto stavu:

„Základní příčinou tohoto stavu je skutečnost, že národní komisariát zemědělství a národní komisariát sovětských hospodářství hanebně se zpozdily v případě strojů pro sklizeň, že nedovedly soustředit své pozornosti na nejdůležitější a rozhodné úseky.“

20. července uveřejnila „Pravda“ první data o sklizni. Z čísel je zřejmý značný rozdíl mezi léty 1936 a 1937. Stav ku 15. červenci:

	P o k o s e n o		Z toho % plánu:	
	tisíců ha:	% plánu:	v kolchozech:	v sovchozech:
V roce 1936 . . .	13.836	16	17	8
1937 . . .	7.396	8	8	5

Úvodník téhož čísla se opět zabývá nedostatečnou přípravou sklizně:

„Tempo sklizně neodpovídá zrání obilí. Hrozí nebezpečí zmeškání... Stačí jenom se podívat, jak je dodržován plán sklizně kombajnu, aby byl každý přesvědčen, jak špatně je organizována sklizeň tímto stroji ve mnohých a mnohých rayonech...“

Úroda je nadprůměrně dobrá, jsou však vážné obavy, že nebude zužitkována. Na mnoha místech sice obilí zkosili, ale nevymláčené leží na poli. Jinde zrno po vymláčení včas neodvezli na sýpky. Není ani těchto dostatek a obilí leží na hromadách, všanc nepohodě.

Sovětské listy bijí na poplach. Nebudou-li v druhém pololetí napjaty všechny síly, nebude proveden hospodářský plán na rok 1937.

A výsledek: Nová zatčení a popravy.

Walter.

legáty a tato rovnosť pro veľké i malé symbolizuje jaksi rovnosť všetkých členů Spoločnosti. Ale ovšem ve skutečnosti i na delegacích vidíme dobře rozdíl mezi velkými a malými. Veliké státy pošlou do Ženevy vedle tří hlavních delegátů několik náměstků, celý štáb odborných znalců a poradců, diplomatické atašé neurčité působnosti atd., takže taková kompletní delegace čítá někdy přes padesát členů a příslušně četný pomocný personál. A zase jiný stát nepoužije z pochopitelných důvodů práva delegovat tři zástupce a spokojí se úsporně delegátem jediným. Zasedání zahájí úřadující předseda Rady — ti se střídají v určitém abecedním pořádku — načež po formalitě ověření plných mocí přikročí zasedání k volbě předsedy. Ale co říkáme formalitě? Seběmenší formalita se může stát v Ženevě důležitou politickou otázkou. Tak když se scházelo zasedání loni, podnikla diplomacie velmocí spolu s generálním tajemníkem Spoločnosti pokus znemožnit Habeši účast na zasedání, uznat tím italskou vládu v Habeši *via facti*, což mělo být bezbolestným přechodem k uznání *de iure*, a od toho si v Paříži, v Londýně a v Ženevě slibovali návrat Italie k aktivní politice ve Spoločnosti. Jenže nebylo dost dobře možné vypudit prostě stát, jenž do té doby plnil své členské povinnosti. Tu černou práci měla provést v zákulisí ona verifikační komise, do té doby orgán čistě formální. Neměla uznat plné moci habešských delegátů z toho důvodu, že habešská vláda již fakticky nemá kde vládnout. Tak by byly bývaly zavřeny dveře Habešanům před nosem a Italové, čekající jen na toto, mohli přijet. Ale verifikační komise si postavila hlavu, uznala mandát habešské delegace a zmařila tím intriku, v níž mohla Spoločnost národů ztratit tvář, jak se říká. Ty formality tedy mohou mít příležitostně svůj význam.

Když je zvolen předseda, je jmenováno zpravidla šest komisí, jimž se přidělí agenda zasedání. Je to komise právní, technicko-hospodářská, odzbrojovací, finanční, sociálně-humanitní a politická. Předsedové těchto komisí s předsedou zasedání, šesti místopředsedy volenými z plena a předsedou komise pro denní pořádek tvoří dohromady Bureau, kompletní předsednictvo Assemblé. První dni zasedání jsou věnovány plenárním schůzím, kde se debatuje o zprávě, kterou předloží sekretariát a Rada. To je to, čemu se v parlamentech jednotlivých zemí říká generální rozprava a je málo otázek světové politiky, jež by se nezalehly aspoň v oslabeném ohlase. Čeká se obvykle, že zástupci velmocí začnou první. Ale když se jim nechce, dostane kuráž některý delegát malé země, a jakmile je mlčení prolomeno, nelze již, aby zástupci velmocí neřekli své slovo. Neboť jako onen antický hrdina potřeboval dotknout se země, aby načerpal síly, tak Spoločnost národů, celý rok bezmocná, představuje v těchto svých shromážděních opravdovou moc a je si toho vědoma. Ovšem, že diskuse je velmi akademická a že politický projev jednotlivých delegátů je často třeba hledat spíše mezi řádky. Velkých řečníků v tomto sboru není mnoho. V prvních letech sem vnášeli dva Skandinávci — Nor Nansen a Švéd Branting — tvrdou, často málo vítanou řeč holé pravdy, a Robert Cecil oduševňoval debatu svým nelichvěným zápalem pro ideály Spoločnosti. Pak přišla doba oslnivých ohňostrojí výmluvnosti Briandovy, nad kterou doposud nepoznala ženevská tribuna nic dokonalějšího v tomto oboru. Dnes jsou dvěma nejlepšími

řečníky zasedání Řek Politis a Rumun Titulescu — pokud je arci jejich vlády do Spoločnosti pustí, což se vždycky neděje. Jednacímí jazyky je francouzština a angličtina. Fakticky mluví doposud obrovská většina delegátů francouzsky — zde v Ženevě člověk vidí, v jakém rozsahu je tento jazyk stále ještě mezinárodní řečí diplomatů — angličtina je omezena na delegace britského Commonwealth, států východoasijských, některých Skandinávců a Litvinova, prvního delegáta Sovětů. Každá řeč se překládá, což velmi protahuje jednání.

Po generální rozpravě se ponechá slovo komisím a zasedání se sejde obvykle už jen k reglementární volbě několika členů Rady za ty, jejichž mandát toho roku vyprší a v posledních dnech k schvalování reportů předložených z komisí, schvaluje se ve velkém a obvykle bez debaty. Vlastní práce záleží tedy v jednání komisí.

Jak pracují komise.

Divák přicházející do Ženevy po prvé vidí ovšem i v komisích té práce málo a má dojem, že se tam jen mluví. Tak zlé to není, ale fakt je, že se tam hodně mluví. Hlavně první komise je jakousi právní akademií, kde se každá otázka probírá ne tak s úmyslem rozřešit ji, jako spíše s vůlí pochutnat si na tom oříšku. Když tak ještě dojížděl do Ženevy italský právník Scialoja a pustil se do rozpravy s panem Limburgem z Holandska, Rolinem z Bruselu a Politisem z Athen, když se do toho ještě zamíchal některý vynikající právník jihoamerický — neboť ty státy v mnohém jiném tak primitivní, mají velmi vyvinutou jurisprudenci — když si omočil nějaký právní odborník francouzský a anglický, měl člověk často dojem, že viděl jakousi hostinu ducha mimo čas a prostor. V pravdě to čisté právo zde není tak čisté, jak vypadá, a každý delegát zastává spíše právní stanovisko své země, než právo *in abstracto*. Ale přesto jsou tito juristé velmi často pro samé právní skrupule neschopni dospět k závěru svých rozprav a velmi mnoho právních otázek — na př. harmonisace paktu Spoločnosti s paktem Briandovým-Kelloggovým, kodifikace mezinárodního práva atd. — je odkládáno rok od roku, když se konstatuje nemožnost dohody.

Komise druhá dostane sousto podstatnější — zprávu jednotlivých technických orgánů společnosti, finančního, dopravního, hospodářského, zdravotního atd. — a poněvadž tyto orgány opravdu pracují, a to velmi výkonně, jak uvidíme dále — neutápí se rozprava ve všeobecnostech a vyjdou z ní zpravidla dobré a užitečné direktivy oněm orgánům na další pracovní rok. Do kompetence tohoto výboru zapadá také rozprava o hospodářské situaci světové a o podmínkách její nápravy. Zde v Ženevě jsou si všichni delegáti dobře vědomi, v čem záleží světová hospodářská mizerie, a resoluce, jež se nakonec přijmou, bývají velmi moudré, liberální, ostře zahrocené proti autarchii. Ale když se vrátí domů a ztratí kontakt se ženevskou půdou, odloží se liberální resoluce *ad acta* a dělá se klidně politika právě opačná. O třetí komisi budeme mluvit dále, až dojde na celé odzbrojovací dílo Spoločnosti. Komise budgetní je komisí druhého řádu, když jde v zasedání o věci skutečně důležité, ale stává se komisí velmi vyhledávanou, když není do čeho píchnout a má se maskovat nebezpečná politická

prázdnota. Hádky o tom, je-li ten neb onen stát zastoupen v personále dostatečně, nebyla-li mu vyměřena kvota příliš vysoká, není-li celý rozpočet Společnosti přemrštěně veliký, nabývají pak významu, který by neměly mít. A je to smutná podívaná na delegáty velikých států, v jejichž celkovém rozpočtu je vydání na Společnost malou plevou, jak se hádají o každý haléř, jako by šlo o život. Jinak, kdo už mechanismus Společnosti zná, může poslouchat diskusi ve čtvrté komisi, ne-li s požitkem, aspoň s užitkem, neboť skrze ni je vidět Společnosti až do žaludku.

Pátá komise, sociálně humanitní, je ráj ženských členů zasedání. Zde se debatuje o potírání opia — a tu se dostanou k slovu opravdoví znalci této komplikované mezinárodní otázky — ale také o ochraně dětí, o mezinárodní akci proti prostituci, o humanisaci vězeňských řádů jednotlivých států atd. Mezi ženskými členy bývají někdy individuality opravdu vzácné, jež mají co říci a dovedou to říci. Ale jsou mezi nimi také paničky, jež se dostaly k té cti neprávem a považují zasedání za spolek pro mravní povznesení padlých žen v tom neb onom okresním městě nebo za odbor pro ošacení školních dětí. Čímž nechceme snižovat záslužnou činnost takových spolků, jen říkáme, že se na veliké problémy toho druhu nutno dívat s trochu vyššího stanoviska. Je mnoho pokrytectví v takové debatě na př. o prostituci — je obecnost, jež z jakési perverse chodí poslouchat, jak odborně tu mluví o mezinárodním stíhání obchodu s děvčaty dámy, jež k svému štěstí nikdy nepoznaly toto nebezpečí zblízka — a často i mnoho praprosté lži — tak když na př. o zlepšení poměrů vězňů hovoří vládní delegátky zemí, kde se právě zachází s vězni nejhůře. A jako bývá na čajových dýcháncích, také zde se musí zachovat dekorum a nesmí se říci takové dárce, aby šla domů a zlepšila nejdříve vězeňství doma, než přijde kázat sem.

Do komise šesté se shrnou všechny otázky politické kromě odzbrojení. Ona debatuje o té části zprávy sekretariátu a Rady, jež se týče koloniálních mandátů pod dozorem Společnosti, ona se zabývá ochranou menšin, pokud podléhá kontrole Společnosti, úsilím o odstranění otroctví, péčí o uprchlíky, správou Gdánska — a do 1935 také správou Posáří — a ona rozhoduje o přijímání nových členů. Pod rozličnými tituly se ostatně může dostat do této komise každá otázka politická — za války mezi Bolivií a Paragway se nejednou válčilo slovně v této komisi. Debata menšinová, jež se někdy dotýkala přímo našeho státu, jde často do tuhého, debata o uprchlících je jedinečný obraz mezinárodní bída lidské, přijímání nových členů není vždycky obřadem, jenž by prošel hladce — debata v šesté komisi před vstupem sovětského Ruska nevytizí tak hned z paměti svědků. Nějakým zvláštním řízením osudu se dostala do kompetence šesté komise také intelektuální součinnost, která je jakýmsi nemanželským dítětem ženevské instituce. Nepatří dost dobře do její agendy — je vůbec možno zařadit proudění ducha do nějaké úřední agendy a dát mu podací číslo? — a neví se jaksi, kam s ní. Byla tedy přivtělena šesté komisi a paní Helena Vaccarescu přednese vždy na příslušném místě jakousi báseň v próze ke slávě ducha a umění. Je to Muza Společnosti národů, bohužel trochu masivní a příliš se opakuje.

Velmi dokonalá technická organizace se stará o to, aby protokoly plenárních schůzí aspoň v provisorním úplném znění a protokoly debat v komisích ve výtahu vycházely v obou jazycích neobyčejně rychle. Sekretariát vydává po dobu zasedání denní list, jenž kdysi býval velmi dobrou a přehlednou pomůckou, z něhož však úsporný systém udělal suchou sbírku výnosů a pokynů. Kromě papírových informací jsou ještě informace ústní. Kuloáry sekretariátu jsou stejně živé jako kuloáry sněmovny ve Francii nebo v Anglii, jednotlivé delegace mají někdy vlastní tiskové ataše a v jistých kavárnách a hostincích je stála bursa a výměna zpráv, častěji chybných než správných. V prvních dobách Společnost národů přímo vyhledávala styk s tiskem a všemi jinými informačními prameny a zakládala si na srdečném poměru k veřejnosti. Čím více tuhl a oficiálně tento aparát, čím více staří funkcionáři tloustli a pohodlněli a noví si hleděli zájmů svých států více než zájmů Společnosti, tím více se stával Společnosti národů styk s veřejností i s tiskem nepřijemnou přítěží. Loni bylo třeba velmi ostrých demarší, než se v novém paláci podařilo vymoci žurnalistům elementární možnosti pracovat. Upozorníme za této příležitosti, že Společnost má také znamenitou knihovnu, velmi bohatou v některých oborech, hlavně ovšem v mezinárodní politice.

Obecnost rozeznává Společnost dvojí a podle toho je také pro ně dvojí tribuna. Je především obecnost tak zv. diplomatické, to je to „lepší“. Rozliční odborníci, pokud nejsou přímo členy delegací, ženy legitimní i méně legitimní delegátů a jiných oficiálních osobností, místní ženevské veličiny, poslanci přijíždějící se podívat, to je obecnost na „tribune diplomatique“. A pak je tribuna pro obyčejné lidi, kam se kdysi hrnuly zástupy opravdových nadšenců, věřících ve veliký úkol Společnosti, a kde dnes bývá prázdná jednak proto, že těch nadšenců ubylo, jednak proto, že také jim ztuhlý organismus Společnosti ztěžuje zbytečně přístup, šikanuje je, zakazuje jim tleskat, jedná s nimi zkrátka jako s nevídaným elementem. Společnost národů dnes pracuje raději v přítmi.

Obraz zasedání by nebyl úplný, kdybychom neřekli několik slov o mezinárodní společnosti, jež se současně s ním do Ženevy sjíždí. Po jistou dobu byla Ženeva v září Mekkou všech těch starých slečen a paní, jimž se stýská v jejich anglických domovech a které jednou do roka musí pod nějakou záminkou do světa. Bývalo jich tolik, že se někdy člověk ptal, zůstala-li ještě nějaká Angličanka v Anglii. Libra stála vysoko, rozličné mezinárodní organizace usnadňovaly tyto cesty a tak byla Ženeva vždycky na několik neděl anglickou kolonií. Vlastně anglo-americkou. Amerika sice nechtěla mít se Ženevou žádné styky, ale v jistých amerických kruzích byla patrně Společnost populární, neboť přilákala do Ženevy každý rok celá sta hostí obého pohlaví. A tak se shromáždila mezinárodní společnost pro ochranu zvířat právě jako mezinárodní sdružení pro studium budhismu, mezinárodní liga pro rovná práva žen právě tak, jako mezinárodní spolek pro zavedení jednotné abecedy atd. Ty všechny spolky měly své sekretariáty, své delegace, své deputace. Byla to v jistém smyslu hlíza, ale když se přestaly sjíždět, uvidělo se,

že v Ženevě něco schází. Tito muži — a hlavně tyto ženy, neboť ony byly ve většině — přese vše přinášeli Společnosti jistý přímý kontakt s neoficiálním světem a sympatie, bez nichž se neobejde. Když přestal tento příliv, poklesla také autorita Společnosti ve světě, neboť každá ta výřečná paní byla její dobrovolnou a často velmi výkonnou vyslankyní.

Jiné obecnostvo jsou posluchači rozličných mezinárodních škol a kursů, jež se v Ženevě pořádají zároveň se zasedáním. Je jich mnoho — první z nich založil, nemýlím-li se, oxfordský profesor Zimmer — a přivádějí do Ženevy mladé lidi, kteří mohou takto studovat mezinárodní politiku v praxi. To je velmi užitečné, neboť Společnosti národů je tím zajištěn zájem mladých. Ale jaké to ještě jiné organizace se to sejdou v Ženevě v září! Tak předloni to bylo světové sdružení „Oxford Mouvement“, jindy jsou to rozličné svazy pacifistické atd. Společnost národů, jak jsem řekl, nepodporuje příliš tento veřejný zájem a její ambicí je mnohem spíše být Společností států, než opravdu národů — její oficiální titul v angličtině i francouzštině také spíše znamená svaz států než cokoliv jiného. Nicméně nemůže se bez tohoto veřejného zájmu obejít. On ochabl — už proto, že hospodářské potíže znesnadnily cestování a že mnoho lidí ztratilo víru — ale neumřel. A po dobu zasedání vytváří okolo vlastního organismu Společnosti jakýsi dobrovolnický sbor těch, kdož věří i tehdy, když už Společnost sama sobě věřit přestává. Přes pitoresknost tohoto hemžení nechtěli bychom podceňovat, co je v něm dobrého a slibného. Máme někdy dojem, že Společnost národů má obec věřících lepší, než zaslouží. Potkáte-li na břehu ženevského jezera tolik starších dam, říkajících nejednou nesmysly, mějte na paměti, že to dobře myslí a že jsou Společnosti národů užitečnější než ne jeden úd jejího aparátu.

R a d a.

Zasedání se rozejde po krátké obligátní řeči svého předsedy, úředníci sekretariátu si oddechnou, že budou mít weekendy zase úplně pro sebe a že budou moci zvolnit pracovní tempo — po dobu zasedání je jich několik přiděleno každé komisi a to není sinekura — a Rada se sejde, aby vzala na vědomí resoluce zasedání a rozdělila je podle jejich obsahu svým členům k dalšímu jednání. Rada se schází i během zasedání — některé body se týkají jí stejně jako zasedání — a kromě toho ještě nejméně dvakrát do roka k několikadenním pravidelným schůzím, nečítajíc několik nepravidelných. Nikdy předtím neměli státníci tolik a tak pohodlných příležitostí k přímému styku. Nezdá se ostatně, že by to bylo jen štěstí a naopak leccos z evropských zmatků v těchto posledních letech rehabilituje starou diplomacii, kdy státníci scházeli se osobně jen po dobré předběžné přípravě. Válka se zakončila ve znamení boje proti tajné diplomacii. Ale fakt, že se ministři nebo diktátoři scházejí každou chvíli v Ženevě nebo jinde k osobní výměně názorů, neznamená ještě, že by byla diplomacie veřejnější, než když se dělala tradiční cestou. Rada čítala původně devět členů, z nichž pět mělo permanentní křeslo vyhrazeno velmocem a čtyři místa měla být obnovována volbou. V tomto složení, stanoveném v paktu, se vlastně Rada nesešla nikdy, poněvadž Spojené státy neobsadily permanentní křeslo, jež jim bylo vyhrazeno vedle Anglie, Francie, Italie

a Japonska, čtyř ostatních zakládajících velmocí. Po dlouhém vývoji, jež několikrát otrásl budovou Společnosti do základů — tak roku 1926, kdy běželo o přístup Německa — je dnes Rada skoro jednou tak početná jako na začátku. Na permanentních křeslech sedí dnes vedle Anglie a Francie sovětské Rusko a Italie aspoň formálně, kromě toho existují pro Polsko a Španělsko dvě křesla polopermanentní, obnovovatelná skoro automaticky, a křesla ostatní se střídají v pravidelných tříletých lhůtách, takže každý rok se obsazují aspoň tři.

Existuje turnus, podle něhož je jistý počet těchto volených křesel rezervován státům jihoamerickým, jedno obsadily státy severní, jedno státy asijské, jedno Malá dohoda atd. V posledním zasedání bylo rozhodnuto zvýšit počet křesel ještě o jedno, aby se dostalo na „skupinu států nepatřících k žádné skupině“. Podobně jako výkonnost a autorita vlád je zpravidla v nepřímém poměru k počtu ministrů, tak ani Rada nijak nezískala tímto početním rozmnožením, jež z ní udělalo sbor příliš široký. Kromě toho se za tohoto stavu věcí nepřihlíží dostatečně k osobním kvalitám. Rada, v níž před čtrnácti lety vedle zástupců velikých států zasedal Branting, Beneš a Hymans, měla zajisté větší mezinárodní význam než Rada, jejíž členy mezinárodní veřejnost nezná ani podle jména. Také v tomto neblaze zasáhla do Společnosti národů snaha zmechanisovat organismus, jež ani svým posláním, ani svou technikou nikdy nesmí klesnout na úroveň stroje, fungujícího jen setrvačností a v prázdnu.

Není možno popisovat zde celý složitý systém, podle něhož se přidělují jednotlivým členům referáty — zásadně jde o to, aby o sporných věcech referoval zástupce státu naprosto neinteresovaného, takže na příklad československému delegátu nejednou připadl úkol referovat o správě koloniálních mandátů atd. — ani psát, jak si někteří členové svůj úkol usnadňují, svěřující se do rukou kompetentních úředníků sekretariátu. Rada koná schůze veřejné, jež jsou velmi často jen formální a parádní, soukromé, kde se vyřizují nejčastěji věci personální a k nimž mají přístup někteří experti a úředníci Společnosti, a tajné, kde se dělá veliká politika a z nichž v zásadě nemá nic proniknout do veřejnosti. Obyčejně arci ví celá Ženeva za půl hodiny, o čem se v tajné schůzi mluvilo a na čem se Rada usnesla. Ale z nynějšího složení Rady, příliš širokého a příliš málo autoritativního, plyne, že největší a nejtěžší politické otázky se řeší mimo Radu a že Společnosti národů uniká tak veliká část agendy, kde má být právě nejkompetentnější.

literatura a umění

K a r n e t (Mnichov):

Osud německého umění

Osud německého umění se naplnil na léta. Svobodná tvorba umělců ztratila vlast. V Reichu se odehrálo něco, co nemůže myslícího člověka ponechat v netečnosti. Národové moderní civilizace nežijí na ostrovech.

Uprostřed obrazů a soch, vyvržených z německých galerií, na mnichovské výstavě „zvrhlého umění“, která má dát přihlížejícímu davu představu odporného sme-

tiště, prožívá divák, jemuž věc kultury a umění není lhostejna, hluboké a prudké znepokojení. Doléhá tu několik otázek, z nichž některé zodpoví teprve čas. Ale na jiné musíme sami sobě odpovědět hned, dokud máme ještě kdy. Rafinovaná, štvavá agitace odpůrců, redukuje případ německého výtvarného umění v duchu propagandismu „Mein Kampf“ na problém židovského vlivu. Nad obrazy moderního umění, rozčilujícího omezenec nesnadnou přístupností všude — nejen v Německu — čteme nápis „Jüdische Wüstensehnsucht macht sich Luft“. Má to říkat, že se v těchto malbách pustých, protože nic neříkají maloměšťáku, uvolňuje židovská touha po poušti. „Der Neger wird zum Rassenideal einer entarteten Kunst!“ Tak demagogicky se tu vysvětlují publiku deformace, příznačné pro německý expresionismus. Neger byl rasovým ideálem tohoto zvrhlého umění! Jak je to srozumitelné — a sugestivní.

Ale tato řeč je známa i nám. Ve všech těch obskurních fašistických plátcích, které u nás na štěstí obskurními zůstaly a netlumočí oficiálně mínění vládnoucích jako v Německu, jsme po léta čítávali tatáž slova. Slovník vrstev, z nichž vyšlo nacistické hnutí, je všude týž. Ale nejsou jen čtyřstránkové tiskoviny, v nichž se o vlastenectví a kažené národní kultuře píše špatnou češtinou u nás, jako se o nich mizernou němčinou píše v Třetí říši. Jsou také revue a deníky, kde se neodvažují proti modernímu umění vystupovat s námitkami tak hrubě primitivními. Již proto, že nemohou operovat s antisemitismem tak vložným. Nuže, mluví se tedy s úspěchem o cizáckých vlivech, o otrocké závislosti na Francii, o bezduchem napodobení ismů, které nic nemají co činit s pravým, svérázným a každému srozumitelným uměním národním. Ale zůstaňme u případu německého. Je tak typický!

Německé moderní umění, písemnictví i výtvarnictví, bylo vykázáno brutálně ze své vlasti proto, poněvadž prý bylo pravému germánskému cítění cizí. Argument, který je ve skutečnosti jenom zámluvkou. „Jüdisches — allzu jüdisches!“ pohrdavě si odplivuje jeden z nápisů pod obrazy ve výstavě zvrhlého umění. Tedy: není pochyby, že moderně orientovanému cizinci, na výstavě tohoto die entartete Kunst, zůstane z expresionistické tvorby mnohé vzdáleno. Avšak, kdyby měl stručně vyjádřit své cítění, své námitky proti některým těmto sochám a obrazům, řekl by určitě pravý opak toho, čím glajchšaltované zní zdejší protiumělecká hesla: „Německé, příliš německé!“ Rozumějte — není to vyslovení národnostní nechuti, není to laciné odmítnutí věcí, které i tak pro něho podržují jistou dráždivou zajímavost. Znamená to jen jadrné vytčení znaků, příliš vystupujících do popředí a chybících v této podobě produkci jiných národů. Dodejme také, že znaky, které zde označujeme jako příliš německé, po pravdě a pro naše cítění nepřidávají nic dílům německého expresionismu. Spíše jim ubírají.

Tvorba německých umělců se vyvíjela za týchž podmínek, jako všechno umění našeho věku, jehož hlavním zápasíštěm se stala od Velké revoluce, Paříž. Sloh epochy se utvářel v Paříži proto, poněvadž byla nejprůzračnějším a nejkosmopolitičtějším městem západní civilizace. V jejím, podnes nestyd-

noucím kadlubu, na ohni myšlenek, u něhož se hřál celý vzdělaný svět, tavily se a mísily nejrůznější vlivy a podněty, které se pak slévaly ve tvary moderní kultury. V přirozeném politickém středisku světa vždy krystalisuje také umělecký sloh, který bez ohledu na jakékoliv národnostní zábrany, celá civilizační oblast nutně přijmouti musí. Neochota, nebo neschopnost osvojit si všechny dobové vymoženosti a tedy také dobový umělecký sloh, zavinuje vývojové opoždění a barbarisaci. Politické dějiny všech věků ukazují se zdrcující jistotou: každý národ, který si stůj co stůj uchovával kulturní samostatnost, jež prakticky znamená izolovanost od civilizace, neodvratně ztratil samostatnost hospodářskou i politickou. Bránit se cizím, správněji řečeno dobovým vlivům v umění je totéž, jako bychom se uzavírali dobovým objevům vědeckým jen proto, poněvadž byly učiněny za hranicemi naší země. Autarkie, uzavření se — toť oslabení životní síly. To je choroba a smrt.

Tatáž hesla, tytéž vzněty, tryskající z Paříže, oživovaly a urychlovaly rašení nového umění u nás, jako v Německu. Umělci všech národů Evropy, prožívající svou dobu, octli se všude před souhlasnými problémy. Ale už tenkrát byly znatelné v moderním umění stopy, ukazující na jisté, leč jemné diference. Válka se však stala velkým předělem. Otrásla důkladně základy, na nichž stál starý svět. Vyšla z ní obsáhlá a pronikavá proměna. Pro nás byla vyváznutím z provincialismu. Organičtěji a úžeji nás sepjala se světem Západu. Vyústila v možnosti plnějšího života, uvolnila a zabezpečila mnoho sil.

Historie Německa se brala jinudy. Na počátku války se dala veřejnost strhnout, kromě hrdinských jednotlivců, obecným nadšením. Kdo dovedl prohlédnout skutečnost! Kolektivní pocit komplexu méněcennosti, překompensovávaný desítky let hlasitě vykřikovanou vírou v nadřazenost německé, zastřela na chvíli iluze slávy. Idealistická ideologie, již byl formován průměrný Němec vládnoucí třídy, tu byla vždycky zábranou objektivního poznání. Ale nyní běsnící nadšení otevřelo všechna stavidla primitivního mysticismu. Poslední špetky zdravého rozumu utonuly v jeho záplavě. I duchové, kdysi kritičtí, byli infikováni epidemií pověr o vyšším poslání německého národa. I takový Karl Scheffler, vzdělaný kritik německého výtvarnictví, jeden z těch, poměrně správně orientovaných, kdo seznamovali soustavněji německou veřejnost s uměním francouzským, se dal ohlušit válečným lomozem a v zatmění, které postihlo většinu myslících hlav tohoto národa, psal o své víře, že ze zákopů vyjde německý umělec obrozen, neboť uvidí přírodu bezprostředně, čistě, tak jako dávný člověk, nepokažený uměleckými formulkami.

Čtyři léta postačila, aby se všechno sesulo. Aby se Německo otevřelo dokořán revoluci. Vystřízlivění bylo strašlivé. Najednou bylo třeba si uvědomit skutečnost dosud nikdy nespátřenou. Porážka! Hitler, když psal po svém prvním tragikomickém mnichovském pivovarském puči ve vězení Mein Kampf, měl vlastně pravdu. Bylo to vlastní zázemí, které ochromilo Německo. Ne fronta.

Probuzení přišlo příliš náhle. Vše, v co věřil průměrný Němec, se zhroutilo. V šedém listopadovém ránu roku osmnáctého, jež se stalo koncem císař-

ství, dostaly věci nové a tak krutě střízlivé osvětlení. Lidem třesla hlava v kocovině a v trapném dávení. Iluze byly mrtvy. Jestliže se někomu podařilo vytvořit příkladný obraz předválečného Němce, plného mužných ctností, jak se domníval spatřovat sám sebe, pak se to podařilo nikoliv literatuře, ale Karlu Mayovi v románovitém Old Shatterhandovi. Ano, tak se viděl německý maloměšťák: krásný, silný, s nakrouceným vousem, šlechetný, vědomý si svého poslání, nepřemožitelný, nad všechny dovedný, nad všechny silný. Ale nyní tu stál opravdový člověk. Ať příslušník panující kasty, ať invalida. Živý. Viděný pojednou bez idealistického iluzionismu. Jak ráno po nesmyslném chlastu, z něhož se předčasně vystřízliví.

Všechno dřívější se skrývá v sentimentalitě těch věčných Lieder, v idealisované ušlechtilosti, v důstojnosti, v pořádku, v kulturträgovství — to všechno bylo nadarmo. Člověk se zjevil v celé své brutálnosti. Zklamání učinilo skutečnost tak ošklivou. Zklamání, desiluze, poznamenala také německé poválečné umění. Bylo potřeba si uvědomit tolik věcí. Dolar letěl do výše. Německá marka se katastrofálně řítí. Prázdné krámy, hladové děti. Plakáty na nárožích, burčující Německo rozhořčením nad černochy, patrolujícími v německých městech v Porýní. Střílí se. V mnichovském kabaretu Simplicissimus se zpívá chanson o vojáku, který se vrací z fronty, ale doma není ani mouky, ani masa. „Nebude lépe, dokud vítězství znovu nevstoupí na půdu Německa!“ hlásá refrén, zatím co chřestí led ve stříbrných nádobách, kde se chladí nazlátlé rýnské. Inflation. V berlínských Nachtlokálech tančí Anita Berberová s horečnými, vyřeštěnými, podmalovanými očima své tance kokainových halucinací. Jedni věří v revoluci, druzí ve fémové kamarádství. Žebráci, politické vraždy, demontrace, Stinnesův koncern, nejšílenější spekulace a invalidé stížení třesavkou, s pahýly, děsní mrzáci se záslužným křížem na rozích ulic a před vchody kaváren. Chaos. Užilo se o německém expresionismu poválečném tolikrát adjektivum křečovitý, že se zdá v tomto spojení zplanělou frází, jejíž vyřčení se přičí, ale je to zjištění při své stručnosti nejvýstižnější: německé umění po válce, verš, drama, obraz, socha, to byla sama křeč.

Někteří z umělců se pokoušejí přemoci svůj odpor, hořké zklamání a hrůzu rozčarování přimknutím se k revoluci. Usilují překonat skutečnost v níž žijí tím, že se jí zmocňují ve svých obrazech a kresbách v její nejděsivější podobě. Jak mírné a skoro humorně dobrácké jsou karikatury předválečného Simplicissima proti drastickým záznamům Georga Grosze, v nichž se prolínají nejohybnější „tváře panující třídy“, dříve viděné jen v uctivé dálce nebo na uhlazených salonních podobiznách. Nyní se tužka nebo štětec kreslířův zachycuje jen na tom příliš lidském: spatřuje demaskované tváře surovců a tupců, vynechává všechny jiné podrobnosti a vrývá se krutě v krvavé mordy, sprosté zátylky, vulgární prázdné lebky, v trýzni zří zvadlé svalstvo, vyhaslé oči paralytiků, chlupy, sklerotické cévy a všechno, co nemilosrdně obnažuje člověka, všechno, co ho tvrdě a bez skrupulí ukazuje v ložnicích, v hodinových hotelích, v separé, ve všech situacích, v páchnoucí intimitě, kde se musil skrývat s nejanimálnějšími lidskými potřebami. Junker, oficír, průmyslník, pilí-

řové buržoasního Německa, jež znal maloměšťák jenom z elegantních fotografií takové Die Dame, nepřístupné, vznešené, obklopené hodnotami a přepychem, ukazují se nyní na klosetě. Hnutí DADA proměňuje člověka v monstrum z protés a bandáží, za lži slávy života objevuje mechanické, skřípavé panáky, mašiny, věšáky na ošklivé šaty a uniformy s řády.

Nenávist, pesimismus, to všechno říká: takoví jsme. Hle, člověče, z čeho jsi udělán. Viz, co skrýváš. Tvá arijská, germánská pýcha, tvá víra v řád, který ti byl neotřesitelný, ctnost, důstojnost, německá idyla, tvé umění, tvé uniformy — to všechno byla lež. Zde jsi na ruby, bez přetvářky. Tvá morálka, tvůj idealismus již nic neskrývá. Nejen idealistické zušlechťování, ale všechna poesie vůbec je vyhlazena z velké části expresionistických obrazů tak strašně věčných, tak neostyšně akcentujících tvary i barvami věci nejvděnější.

Ale jiní překompensovávají své zážitky právě od-poutáním se od faktů, které se zjevily poválečnému člověku ve dnech rozvratu, inflace a nejistot v drtivé naléhavosti. Uchylují se k snění, ztvárňují svou vizi, ale i tu determinuje a deformuje obecný stav, napjatá atmosféra, dusná, nabitá revolucí, uvolňující se v opakovaných výbojích. Emil Nolde se vrací ke starým biblickým tématům, ale již to nejsou upravené, přesládlé akademické ilustrace, ani velké divadlo pathetické vznešenosti starých. Na těchto obrazech se rozvíjí vášnivě drama, syrové barvy, jež mají nést vyjádření nejsyrovějších pocitů, už nepoutá nic — žádný popis. Linie jsou uvolněny — ale jen proto, aby se vázaly v nejdynamičtějším vztazích, v nejpřudším napětí, aby unesly zatěžkání největší výrazností.

Zde se tedy náhle odděluje většina moderního německého od onoho proudu, jímž podnes, logicky, ale v antithesích, se vyvíjí umění dnešní doby. Poznamenáno prostředím, v němž rostlo, dostává znaky, které ho odlišují, které mu dávají osobitost zcela vyhraněnou a které nám umožňují mluvit o umění specificky německém. V rozboru jeho forem i jeho zcela zvláštní situace nám nezůstává utajeno, že tato vědomá a dialekticky nutná izolace strhuje německé umění z civilizační roviny, jíž se zdálo dosahovat před válkou. Není pochyby o důležitosti objevů, o pronikavém dosahu poznatků, jež dobyl německý expresionismus. Moderní malba a moderní divadlo ponechalo je v mnohém ještě nevyužitkováné. Věci, dříve jen tušené, uvedl expresionismus do jasněho vědomí a rozvedl je s vynalézavou důkladností. Potvrdil psychologickou nosnost barvy a tvaru a vytvořil díla, v nichž už „osvobozuje přikované síly nevědoma“, díla, kde mohl přímo navazovat surrealismus. Ale pomíneme-li takového Oskara Kokoschku, přínos Paula Kleea, dnes se zřetelně upínající k malířství západní civilizace, nemůžeme nevidět, že převážná většina toho umění se vyznačuje vnějšně něčím, co bychom mohli nazvat siláckou schválností. Co je viditelnou barbarisací. Seznáváme také, že jí propadá právě ono umění, které se pokouší o záchranu existence v mysticismu. Že je to malba, která opouští své vlastní problémy, aby se zabývala jinými.

V Německu, kde měli takovou potřebu museí a galerií jako nikde jinde, kde se klopýtá o sbírky a pomníky a pseudomonumentální stavby, v nichž se hro-

madí spousty umělecké produkce všech věků a národů, nebylo ve skutečnosti výtvarné kultury, která by neměla jiný charakter, než okrajový, provinciální. Ty nesmírné, pečlivě shromažďované a vědecky třídné kolekce obrazů a glyptothek, jako by měly zakrýt tvárnou chudobu buržoasního Německa, v němž pořádek a čistota nahrazovaly nedostatek opravdové civilizace. Dnešní vzpoura, v níž průměrný středostavovský Němec povstal proti nepohodlné vědě stejně jako proti opravdovému umění, zdá se potvrzovat, že tento maloměšťák si vskutku neví rady s vymoženostmi své epochy. Podobá se pravdě, že první vítězství totalitní myšlenky, rodící se vlastně ve dnech Napoleonových pochodů státy s německy mluvícím obyvatelstvem, bylo prvním oddělením se Německa od Evropy. Není náhodou, že ještě stále těžisko německé kultury tkví ve jménech, která i Evropě vzešla před sjednocením Německa: Goethe, Schiller, Lessing, Heine, Hegel, Marx. Uskutečnění ideálů germánského vlastenectví, jednota stejně mluvících, ale geopoliticky odlišných zemí, vítězství idealistické ideologie, to vše připravovalo dnešní stav, který vyznačuje vymknutí se z obecné evropské civilizační úrovně a vyřazení se z mezinárodní spolupráce. Na dlouho ztratí Německo, organisované v Třetí říši, bývalou účast na budování světové civilizace, jejíž technika je pouze vnějškem, kterému chybí prožití, duch.

Říká-li Francouz „Francie!“, myslí na lidstvo, na svět. Říká-li odchovanec Oberlehrerů „Svět!“, pak má určité na mysli jen Němce. Vlastenecká ideologie německých maloměšťáků ve třech generacích průměrných občanů otupila schopnost objektivního poznání. Díry se vycpaly mysticismem. Tam, kde pominula, či se nějak oslabila schopnost užívání zdravého rozumu, tam všechno vyplnil cit. Průměrná německá produkce — malířská, sochařská či literární, ta od jistých dob přetékala citem. Ale cit vylučuje výtvarnost, která je dílem intelektu. Kde chybí výtvarnost, nastupuje náhražka ornamentu, opírání se o technickou dovednost, verismus, manýra. A to je zároveň charakteristika konvenčního německého malování a sochaření několika desetiletí před válkou. Líbivé, sentimentální, přešlechtilé, přeidealizované obrázky, v nichž se s oblibou pěstil idylický žánr, uhlazená mytologie, ilustrovaná literatura, všechno v dekorativní úpravě, jednou nadmíru puntičkářské, jindy dutě pathetické, klamaly občanka právě tak, jak klamal sám sebe svými přecitlivělými sladkými *Lieder*, zakrýváje idealismem svou vnitřní prázdnotu a hrubost, vynucující si na druhé straně říznost a potřebu tupé poslušnosti.

Abychom mohli německé umění a jeho osud vysvětlit bez velkého zbytku, musíme zjistit, že tvary německého moderního umění, dnes oficiálně zvaného *die entartete Kunst*, byly ve své podstatě nutnou a bezprostřední reakcí na tento stav. Živelná potřeba drsnosti, nelibivosti, která už se stávala přímo zúmyslnou ošklibostí, byla v první řadě pro umělce výtvarnou nutností, jíž musil reagovat na lživost akademismu, na kýčovitou padělanost „*Jugendstil*“, na falešnou ozdobnost a idealisování německé skutečnosti, v jakou se věřilo, nejpříkřejším kontrastem. Manýra, pečlivě dresírovaná dovednost, prázdne technikařství, jež se tu vydávalo za umění, logicky vyvolalo u skutečných umělců potřebu vyjádřit se s priméřnou bezprostředno-

stí, tvary deformovanými i za cenu násilí — jen aby plně obsáhly zážitek nového poznání, nově uzřenou pravdu. Jen proto vyhlíželo umění expresionismu až neurvale, poněvadž krystalisovalo v prostředí, kde byla největší hrůza nejspatnějšího malování. Únik ze lži, z milionkrát užité konvence, z odporne sladkosti sentimentality, z níž se dělalo nanic člověku s touhou po živé, pravé kultuře, inspiroval formy prvních kreseb Groszových nebo Kleeových, již šli raději pro vzor a oporu k záchodkovým kresbám a dětským čmáranicím než k listům mistrů z galerií, jichž se dovolávali profesori akademií a výrobci líbivých náhražek, představujících maloměšťákům svou přístupností pravé, německé, ryzí, národní umění.

Ale nechť si máme v podrobnostech námitky, at nám zůstane leccos z německého expresionismu nepřijatelným (třebaže chápeme, že jeho podobu determinovaly okolnosti, v nichž jeho tvary zrály), jedno musíme německému umění přiznat: formovala ho vůle poznat, snaha prorazit obklíčení falešnou ideologií, touha dobrat se pravdy, objektivních fakt. Chtělo rozptýlit legendy, mystické mlhy, rozbít klam, v němž Němec středních vrstev vegetoval. Proto ho stihla nenávisť a pronásledování. Proto bylo vypovězeno ze své vlasti. Nejdříve byl ražen termín „asfaltová literatura“. Nyní si vymyslili pojem „zvrhlého umění“. Kultura se ocitá ve vyhnanství. Je to jistě záměrný čin vládnoucích, jejichž postavení vzdělanost nebezpečně ohrožuje. Ale je to jistě též citová záležitost. Toto umění ukázalo svým vrstevníkům, co nechťeli spatřit. V ilusi žili, v ilusi chtí zůstat. Proto si zavolali Führera. Zavírají oči před dvacátým stoletím v bláznivé důvěře, že přestane existovat. Těžko, přetěžko se dají rýsovat možné perspektivy budoucího osudu německého umění. Ale víme, že s ním by Třetí říše existovat nemohla. A bez něho tápe někam — osleplá. Nevidoucí padne.

věda a práce

Verus:

O dnešních německých profesorech

Jak vypadají
na mezinárodních sjezdech.

Z mnoha hrozných věcí, které se dnes dějí ve Třetí říši, je snad nejhroznější, jak byl rozvrácen duch německých badatelů. Na jedné straně musí do koncentračního tábora nebo do bída v emigraci — na druhé straně musí jenom přisvědčovat. Nic jiného nezbývá. Jenom málo z nich má sílu a odvalu státí se mučedníky. Ti, kdož toto mučednictví na sebe opravdu vzali, mají však právo odsuzovat ty druhé, kteří kapitulovali a zradili své povinnosti k vědě.

Stejně věci se ovšem přiházejí i v jiných diktaturách. Ačkoliv se od učenců požaduje v Rusku leccos, co není hodno vědy, přece jen se to liší od toho, co se žádá od vědy v Německu. Rozdíl je stejně velký, jaký je rozdíl mezi tím, jaký zaujímá poměr k lidskému duchu Marxův „*Kapitál*“ a na druhé straně H. Chamberlainovo dílo o „*Základech XIX. století*“.

Jak diktatura nevzdělaných působí na úroveň německé vědy, to ukazují v hrozně názornosti pařížské kongresy. Vždycky znovu se tam setkáváme s lidmi, kteří mají reprezentovat německou vědu a kteří ve skutečnosti působí jako přízraky. Za každým jejich slovem a za každým

gestem vidíte strach. Nechodí, jenom se plíží. Měl jsem dojem, že tito lidé se už nedovedou ani zpřímá dívati, nýbrž že pouze šilhají, a to, co mluví, to nebylo jejich řečí, to byly proslovy, nahrané na gramofonových deskách. Němečtí učenci už nejsou individuality, nejsou svobodní lidé a badatelé: jsou to vojáci, kterým se velí, kteří nastupují ve skupinách, nad nimiž stojí poddůstojníci, kteří se zase třesou před někým vyšším.

Je přirozeno, že čím větší je nejistota, slabost a strach těchto lidí, tím více usilují o to, aby si dodali zdání robustní sebejistoty. Jen tu a tam bylo viděti, jak některý z nich se dal strhnouti vášní pro zdravé myšlení a pro pravdu a náhle zakýval ke slovům svého odpůrce v debatě. Záhy se však opět vzpamatoval, chladně strnul a brzy se nenápadně vytratil ze sálu. Někdy se stalo, že některý z nich radostně pozdravil kolegu, přicházejícího ze svobodné země. Ale nazítří již opět v něm zvítězil strach a přecházel kolem něho tak, jako by ho byl nikdy neznal. Neboť mezitím obdržel instrukci, obdržel rozkaz, že je jeho povinností tohoto „nepřítele“ neznati.

To, co se na různých pařížských kongresech ukazuje jako německá věda, nevypadá jinak. Ani při nejlepší vůli z toho nic není možno bráti vážně. Přítom působilo muživě, že profesori, kteří tyto vědecké nesmysly přednášeli, sami v nitru dobře věděli, jak je to směšné, co tu říkají. Ale nic naplat, rozkaz je rozkaz.

Pak se tu objevovali také lidé, kteří se dostali na vysoká místa teprve pod novým režimem. Mnozí z nich nebyli pod úrovní, která se jim předpisovala. Právě na těch bylo zajímavo pozorovati jejich bolestné rozčarování v Paříži. Německé přednášky i diskuse se setkávaly vždycky znovu s tak negativním ohlasem, že se přesvědčovali poněkud o tom, jak jiná a vyšší měřítko se kladou na vědu za hranicemi Německa. Měli dojem, že přicházejí jako venkovan do velkoměsta: takový bodrý občan, který tam doma byl prvním, se stal pojednou panem Nikdo. Myslí, že leckdo tu počal pochybovati o tom, je-li duchovní autarkie opravdu tak vysokým ideálem, jak se v jejich zemi tvrdilo.

Rasoví badatelé mají neúspěch.

Jak hluboko klesla věda v Německu, bylo přímo zahanbujícím způsobem patrné na kongresu rasového badání, jenž se právě konal v Paříži. Vždyť zde šlo o jednu ze základních otázek nové německé víry a zde si nová německá věda obzvláště nesměla dovoliti porážku. Tento kongres rasový byl součástí sjezdu pro badání populační. Jeho vlastním iniciátorem byla francouzská vědecká skupina „Race et Racisme“, která byla založena teprve před devíti měsíci, a byla tudíž ještě příliš mladou, než aby sama mohla svolati samostatný kongres. Proto se francouzští rasoví badatelé podržili vedení kongresu populačního.

Bylo přímo přehnaným, jak se vůdcové tohoto sjezdu pro populační badání snažili co nejvšestranněji vyjít vstříc správě německé delegace. Snažili se, aby naprosto nemohla vzniknouti představa, že jsou proti Německu nějak zaujati. Němci sami byli na kongrese zastoupeni nejsilnější delegací. Nedostavil se pouze Eugen Fischer, jenž se omluvil nemocí. Mimo jiné tu však byli přítomni heidelbergští profesori Willi Hellpach a Rodenwald, berlínští profesori Ritter a Thurnwald. Vlastní hlavou německé delegace byl ředitel Ústavu císaře Viléma, mnichovský profesor Rüdín.

Z odpůrců rasové teorie se dostavili z New Yorku Franz Boas a Pollock, z Amsterdamu pí Kaiserová, z Kowna profesor Brutzkus, z Paříže Husson, z Clichy profesor Ichoc. Československo bylo reprezentováno dr. Beckem a Zollschanem, členy u nás nově založeného „Komité pro vědecký výzkum otázky ras“.

Základní problémy, o které při tomto kongresu šlo, byly otázky: je nordická rasa nadřazena všem ostatním? Mohou faktory okolního světa působiti na rasu? Je duševní

kultura na rase závislá? Ke všem těmto otázkám přinesli odpůrci rasové teorie mnoho prací bohatých jak snesenými fakty, tak i vyvozením spekulativních důsledků. Jak se zachovali němečtí hlasatelé rasové teorie, kterých se dostavilo takové množství, k těmto základním otázkám?

Nač Němci neodpovídají.

Nepustili se o nich vůbec do diskuse. Někdy uhnuli od všeobecné otázky k prodebatování podružných podrobností, na příklad k badání o dvojčatech nebo podobně. Jiní předstírali, že s vědeckého hlediska zastávají pouze různorodosti ras a nikoliv jejich různocennosti. Jindy si vypomáhali pouhými frázemi. Když na příklad Brutzkus konstatoval, že také cikáni jsou arijci, nedovedli Němci odpověděti nic jiného, než že: „Cikáni jsou kmenem, který mluví arijským jazykem pouze n á h o d o u.“ A jindy konečně se nesnažili ani rozpoutati vědeckou debatu, nýbrž odpovídali na příklad jednomu návrhu Zollschanovu takto: „Mezi rabínskou logikou Pavla a mezi německou logikou není možné dorozumění.“

Československý delegát Beck přednesl své námitky proti eugenické politice Německa, jež nebyly při debatě vůbec vyvráceny. Předně ukázal na to, že mnoho geniálních lidí pochází z rodin dědičně nemocných a že mnozí z nich dokonce končí v ústavu pro choromyslné. Proto taková eugenická politika přináší nebezpečí, že vyhubení všech lidí „duševně chorých“, které Německo plánovitě chce prováděti, by mohlo také znamenati vyvražnění mnohých geniálních lidí ve prospěch podprůměrného lidstva. Za druhé ukázal, že skryté duševní choroby, jichž dnes stále přibývá, jsou spíše složkami moderního způsobu života a jsou spíše podmíněny jím než dědičností. Vždyť všechna opatření, která se proti šíření duševních chorob podnikají, po této stránce selhávají.

Dále ukázal, že důležitějším než prováděti eugeniku v německém smyslu by bylo zlepšovati podmínky hmotného a společenského života tak, aby si lidé mohli voliti muže a ženy docela svobodně podle lásky. Neboť pud lásky se dosud ukázal vždycky jako nejlepší regulátor zdravého rozmnožování. — Vždyť překvapuje, že nacionální socialisté, kteří vždycky jsou zastánci instinktu a přirozeného růstu, právě na poli eugenickém se stavějí proti instinktu a propagují na rozdíl od celé ostatní nauky břídičské zasahování do díla přírody. A konečně poukázal na to, že německá eugenická politika staví chov lidí na stejném základu jako chov dobytka a není hodna lidské důstojnosti.

Učenci pod komandem.

Proti všem těmto vývodům neměli němečtí profesori žádné odpovědi. Třicet německých profesorů, vystupujících vždycky v sevřené formaci a s vojenským drillem, nestačilo na skutečně doložené vědecké vývody. Němečtí profesori dovedli jen korporativně nastupovati, aby rušili určité přednášky, které se jim nehodily do krámu, aby znemožňovali diskuse a užívali zkrátka všech prostředků, kterých užívá Německo od nastoupení Hitlerova ve všech oborech své politiky. Není divu, že učenci celého světa dospěli k jednotnému názoru, že německé metody se sice hodí na politickou demonstraci, ale nikoliv tam, kde civilisovaný svět očekává vědecký sjezd. Ačkoliv se Němci snažili zesměšnití představy svobodné vědy, nesloužící žádnému režimu, zvítězila právě tato myšlenka proti všem odpůrcům.

Tak nutí nacionální socialisté německé učence k politické aktivitě i za hranicemi říše. Vojenský ráz těchto akcí nás nesmí překvapiti: vždyť universitní profesori v dnešním Německu jsou nuceni účastniti se zvláštních cvičení „branného sportu“ a jsou nuceni povinně se účastniti i „výchovy ve světovém názoru“ (Weltanschauliche Erziehung). Byly zřízeny zvláštní „Tábory docentů“, v nichž se všichni vysokoškolské profesori učí nacionálnímu socialismu — s jedinou výjimkou těch, kteří už jsou starci.

Nepůsobí se však pouze na jednotlivce, v celé německé vědě se odehrává veliký proměnný proces. Celá práce německých profesorů je podřízena velkorysému plánu, který by měl v sobě něco imponantního, kdyby sloužil cílům humanity a nebyl pouhou výchovou k válce. Toto „plánovitě hospodaření s vědou“ je tedy paradoxním způsobem největším nepřitelem kultury.

Generální štáb vědy.

Pro toto nové období německé vědy je charakteristickým, že byla vytvořena „Badatelská rada“, nadřízená všem vědeckým oborům. Podle svých stanov je jejím úkolem podle jednotného plánu spolupracovati na úspěchu německé čtyřletky. Badatelská rada stanoví učencům úkoly, na jejichž splnění záleží nacionálně socialistické vládě a dodává jim k tomu potřebné prostředky. Heslo „Kdo platí, ten rozkazuje“ se tu po prvé zavádí do vědeckého badání celého státu. Není už účelem konati vědecká badání ve prospěch všeobecné lidské vědy, nýbrž pouze podle rozkazu vědeckého generálního štábu.

V jeho čele nestojí žádný abstraktní badatel, nýbrž dělostřelecký generál jménem Karl Becker, který se stal učitelem na fakultě branné techniky při vysoké škole technické v Berlíně. Při jeho jmenování citovaly německé noviny výrok z roku 1910, podle něhož síla Německa je postavena na dvou pilířích: na jeho vojenské velikosti a na jeho vědě. Dnes se tedy podařilo z těchto dvou pilířů udělati jediný. Věda je militarizována, v Německu existují vědecké obory „Branná chemie“, „Branná technika“, „Branná psychologie“ a dokonce i „Branná teologie“.

Hlavním úkolem toho nově založeného vědeckého generálního štábu je, „aby věda nastoupila tam, kde je náležitým úkolem státu pronikat kupředu“ (vordringliche Staatsaufgaben). Generál Becker pravil, že úkolem badatelské rady německé je usměrniti určitým směrem německé badání a badatele. Co v okamžiku je pro stát méně důležitým, musí ustoupiti do pozadí, anebo být škrtáno. Říšský ministr Rust mluvil ještě jasněji. Řekl, že dříve lidé věřili, že věda má státi stranou od politického ruchu své doby. Vývoj německé historie však ukončil tuto idylu. Nacionálně socialistický útok postavil vědu tam, kde se bojuje rozhodná bitva.

Které obory německé vědy se ještě chtějí pěstovati, formuloval jiný vysoký funkcionář. Technika je připuštěna celá, vedle ní chemie, polní hospodářství. Z dřívější mineralogie a geologie se bude pěstovati pouze to, co slouží hornictví a těžení surovin. Z botaniky zbude jen nauka o hospodářských rostlinách a o rostlinách léčivých. Ze zoologie je nezbytná pouze fyziologie zvířat, pokud jsou třeba v hospodářství, v armádě a k léčení. K tomu přistupuje jako zbytek klinická medicína a něco málo duševních věd, pokud je každému jasno, že mají nějaký praktický účel. Věda, která bývala služkou teologie, která se ve dvou staletích osvobodila, stává se služkou státu.

Učenci z jiných diktatur.

V Itálii nedospěla věda k tak absurdním výsledkům. Také zde teoretikové staví vědu doprostřed života a spojují ji co nejužším způsobem se sociálními jevy. U nich však cesta od politiky k vědě není tak primitivní jako v Německu. Italové citují Tolstého, jenž pravil:

„Hlediskem vědy nesmí býti to, co náhodou zajímá učence, nýbrž musí zkoumati, kterým směrem má býti řízen lidský život.“

Odvolávají se také na Bacona, jenž prohlásil, že věda, která se snaží pouze rozšířiti lidské vědění, je sterilní a neúplná, poněvadž nemá možnosti působiti na přírodu. Zastával se toho, aby kruh lidského myšlení byl uzavřen: od skutečných zjevů k myšlence, k teorii, k vědě a odtud opět znovu ke skutečným zjevům, aby reálný svět mohl člověkem býti ovládnut.

Také fašistická věda uskutečnila jednotný a velkorysý plán vědecké práce a to dávno před Německem. Jeden z fašistických vědeckých teoretiků, inženýr Ceccherini, pravil:

„V naší době, v níž každý obor lidského života se snaží vytknouti si určitý plán, v němž každý obor se musí vyvíjeti v souhlase s mravními i hmotnými zájmy celého národa, může existovati pouze plánovitě hospodářství, plánovitá technika a plánovitá politika. Proto musíme také míti i vědu s jednotným programem.“

Ústřední badatelská rada italská se jmenuje „Concilio Nazionale de Ricercae“. Také tato rada udílí prostředky k vědeckému badání. Také ona podporuje především badání k vojenským účelům. Na rozdíl od Německa si však věda v Itálii zachovala určitou volnost v oboru nazvaném „Badání o základech vědy“, jenž představuje teoretické základy vši vědecké práce.

Ruská věda je také nesvobodná, a to nejen zavedeným plánováním v rámci pětiletok. Přes úspěchy ve speciálních oborech je ruská věda spoutána především tím, že se musí držeti metody dialektického materialismu. Vlivy denní politiky tu zasahují ještě daleko více. Podívejme se na příklad, jak takové vlivy působí na osudy velké sovětské encyklopedie, o níž napsala „Pravda“ 28. prosince 1936:

„Velká sovětská encyklopedie vychází od roku 1926. Z projektovaných 65 svazků jich vyšlo pouze 38. Tyto svazky jsou zhanobeny určitými jmény, jež v nás budi hnus. Seznam autorů v prvním svazku je pošpiněn jmény Trockého, Zinověva, Kameněva, Radka a jiných. Do dalších svazků píše Friedland, Pjatakov, Groman a Rubin. Nechybí tu ani jména menševiků a sabotážníků. V řadě svazků najdeme pojednání, sepsaná úhlavními nepřáteli SSSR. V sovětské encyklopedii docházejí slova všechny odchylky od generální linie. Historická pojednání ovládají omyly směru Prokovského. V pedagogických článcích se objevují úmyslné chyby. Na poli literární vědy vládne vulgární sociologie. Vyplývá z toho závěrečný důsledek: na sovětském stojanu s knihami není místa pro dosud vydané svazky velké sovětské encyklopedie, poněvadž jsou bezcenné, poněvadž jsou skandální.“

Z tohoto projevu vidíme, jak se věda stává služkou denní politiky, během deseti let tak proměnné. Vědecké výkony se hodnotí měřítky, jež nemají s vědou nic společného. Jména spolupracovníků přispívala kdysi k vybudování Svazu. Každý z nich vytvořil vědecká díla trvalé ceny. V Rusku však, jakmile upadl v politickou nemilost, je celé jejich dílo en bloc zavrženo. Pravá věda však nehledá nikdy pravdy, která se během několika let tak mění.

Plánovitá věda v demokracii.

Diktatury se snaží vzbuditi zdání, že jedině ony pracují plánovitě. Toto tvrzení vyvracejí Spojené státy severoamerické.

Dříve tu dodávaly prostředky k vědeckému badání vedle velikých nadací Carnegieovy a Rockefellerovy také nadace menší, jichž bylo přes dvě stě. Tyto nadace podporovaly nejen vědecké obory, jejichž výzkumy přímo slouží praktickému životu, nýbrž i vědy přírodní, teoretickou medicínu, vědy sociální a duchovní. Zástupci jednotlivých nadací si uvědomili, že je třeba zabrániti tomu, aby různé skupiny učenců pracovaly proti sobě. Vytvořili také ústřední radu, jako státy diktaturní, nesledují ovšem při tom žádných vojenských účelů. Volným způsobem byla vytvořena velkolepá organizace vědecké práce v Americe, jejíž zásluhou je, že v mnoha vědeckých oborech se dostala Amerika na první místo na světě.

Návrh, aby určité vědecké badání dostalo podporu nějaké nadace, se přidělí ve Spojených státech nadačnímu ústředí, které je předložiti vlastním odborným komisím ke zpracování. Jednotlivé nadace mají tedy možnost podporovati vědecké výzkumy podle jednotného plánu. Ze spolupráce různých nadací vznikla na příklad Námořní biologická laboratoř ve Woods Hole. Kromě spolupráce

jednotlivých nadací došlo v Americe i k vybudování kolektivní spolupráce různých učenců. Cooperation a Teamwork, to jsou dvě hesla určující vědecký pokrok Ameriky. Také studentská stipendia, která dříve sloužila jen jakž takž k tomu, aby chudý student dokončil své semestry, udělují dnes i mladým doktorům finanční prostředky k tomu, aby mohli ve svém oboru ve smyslu jednotného plánu vědecky dále pracovat.

V Americe přispívá k plánovitému vývoji vědeckého badání i průmysl. V letech 1925—1928, tedy před velkou krizí, investovali američtí průmyslníci ve prospěch vědeckých výzkumných prací celých 300.000.000 dolarů. Tato investice prý se vyplatila. Přinesla mnohonásobné úroky v technickém zdokonalení výroby.

Na rozdíl od vědeckého usměrnění profesorů německých, italských a ruských, prospívá tato plánovitá organizace demokratické vědecké práce nejen určitému oboru, o nějž politický režim má právě zájem, nýbrž celému lidstvu a má vliv, že pojem amerického vědeckého badatele a amerického profesora má stále lepší zvuk a nastoupil již na ono místo, které v dřívějších letech svou vědeckou reputací zaujímal dnes usměrněný a bezvýznamný profesor německý.

dopisy

Problém autostrady u nás

Vážená redakce!

V posledních dnech přinesla „Přítomnost“ tři články o autostradách. V prvním dr. Rádl psal pro vybudování čs. autostrady, ve druhém dr. J. Hejda a ve třetím Inž. O. Kovařík uvedl četné námítky proti její stavbě.

Nehodlám obhajovat „víno“ dra Rádlu před přílivem „vody“ dra Hejdy. Protože v poslední době při hovorech o čs. autostradě má čtenář na mysli pravidelně Baťův návrh na čs. autostradu, jak je popsána v jeho knize „Budujeme stát“, dovolím si porovnat obavy dra Hejdy a inž. Kovaříka s fakty návrhu Baťova.

Dr. Hejda uvádí nejprve přílišnou nákladnost autostrady. V Německu 1 km autostrady stál 14 mil. Kč. U nás by prý nebyla levnější. Místo 1 km autostrady mohli bychom prý mít 28 km prvotřídně rekonstruovaných silnic (po půl mil. Kč). Místo jedné autostrady (1000 km) napříč republikou mohli bychom prý mít 28.000 km prvotřídních silnic. Tu nedávám dru Hejdovi za pravdu. Čs. autostrada, jak ji navrhuje Baťa, byla by o mnoho levnější. Jeden kilometr by stál pouze 2 mil. Kč. (Viz str. 33 v knize „Budujeme stát“). Místo jedné autostrady měli bychom tedy pouze 4000 km rekonstruovaných silnic.

Polemika by se tedy omezila na otázku: Co je pro hospodářství ČSR důležitější — tisícikilometrová autostrada nebo 4000 km prvotřídních betonových silnic? Do této polemiky se zatím nebudeme pouštět; z dalšího vysvitne, že by byla zbytečná.

Čím se vysvětluje tak velký rozdíl v udaných cifrách? Německá autostrada je široká celkem 24 m (2 vozovky po 7,5 m, zelený pás mezi nimi 5 m, 2 postranní bankety po 2 m). Baťova autostrada je široká pouze 16 metrů (2 vozovky po 6 m, zelený pás 2 m, bankety po 1 m). Nejmenší poloměr záhybů u německých autostrad je 400 m, u Baťi 300 m. Nejvyšší stoupání v Německu 5°, u nás 7°.

Podle dra Hejdy neměla by čs. autostrada hospodářského významu, protože by se nedotýkala hospodářsky nejvýznamnějších úseků naší vlasti. Inž. Kovařík poznamenává, že by nebylo spravedlivé, aby výhod autostrady bylo účastno pouze obyvatelstvo úzkého pásu a ostatní nic. V druhé části svého

tvrzení má dr. Hejda pravdu. Ale autostrada je úmyslně vedena kraji hospodářsky méně pokročilými — právě proto, aby i sem přinesla hospodářské oživení.

Bylo by pochybené vést dálkovou autostradu hustě obydlenými kraji, které už nyní mají hustou silniční síť, byť ne dokonale. Stavba autostrady v těchto krajích byla by ostatně daleko dražší a hospodářsky slabší kraje ponechávala by jejich osudu. Avšak i tak „hospodářský a dopravní prospěch z autostrady zasáhne po celé její délce při nejmenším pruh široký 40 km“. Je to zhruba 40.000 km², t. j. skoro třetina našeho státu. — Při dálkových cestách ze západu na východ republiky a obráceně mohl by každý jezdec s prospěchem použít autostrady.

Strategický význam autostrad se přeceňuje? Soudí tak dr. Hejda a s ním mnoho jiných. Víme, že při dálkové vojenské dopravě je třeba právem dáti přednost železnici před autostradou. Ale:

1. Autostradu budujeme na staletí. Období mírová jsou, bohudík, přece jen delší než období válečná. Nepřišli bychom daleko, kdybychom se z obav před možnou válkou zříkali výhod moderních dálkových cest. Stavíme strategické železnice, podle možnosti dvoukolejné. Letec je také dobře vidí. Měli bychom k vůli tomu stavět snad jenom jednokolejné úzkokolejky, které by se v terénu spíše ztrácely?

2. Bylo by ostatně tak velkým technickým problémem maskovat celou tisícikilometrovou autostradu?

Už za světové války byly silnice zastírány. Není to lehká práce. Ale za války provedlo se daleko více a těžších technických prací. Škoda, že nemáme po ruce cifry o tom, kolik krychlových metrů země vyházelí vojáci v desetitisících kilometrech různých zákopů.

Zastření autostrady usnadnilo by i možné její osvětlovací zařízení. Už nyní jsou některé autostrady za noci osvětlovány, některé dokonce automaticky fotobuňkou. Stožáry pro osvětlení byly by tak hlavními nosníky i pro zastření. Jestliže by pak za války bílé žárovky byly nahrazeny modrými (více pro udání směru než pro osvětlení), stala by se autostrada naopak velmi bezpečnou komunikací pro motorový provoz, a to i při zhasnutých nebo jen modrých světlech.

Autostrada — zabijákem aut? Praví tak dr. Hejda. Uvádí, že automobily nejsou stavěny na trvalý výkon 150 km. Ano. Ale:

1. Baťův návrh na čs. autostradu počítá s průměrnou rychlostí 80 km v hodině, proti 60 km na dobré silnici s normálním provozem. Domníváme se, že nyníjší silnice jsou větším zabijákem pro auta jezdící šedesátkou, než jím bude autostrada pro auta jezdící osmdesátkou. Dr. Hejda je ostatně čelnou osobností v našem automobilovém průmyslu. Jestliže nedoporučuje jezdcům cestovní rychlost 150 km v hod., jistě je může ubezpečit, že osmdesátka jejich vozům neuškodí.

2. Motorová vozidla jsou poměrně mladým dopravním prostředkem. Mnoho a mnoho lidí neumí ještě s nimi zacházet. Štvou stroje na špatných silnicích a budou je štvát i na autostradách. Ale přece jen můžeme očekávat, že i u nich zvítězí rozvaha a smysl pro hospodárnost, že i oni nabudou trochu zdravého selského rozumu, který z těžkého koně nevynucuje bičem takovou rychlost, na jakou je zvyklý kůň závodní.

Dr. Hejda lituje turistu na autostradě, protože pojedje jen silnicemi. Ze země a z jejího lidu nepozná pranic. Turista na říčních a námořních parnicích pluje také jen po vodě. V hlubokých korytech řek, tekoucích rovinami, nevidí turista také opravdu nic než jen vodu a dva břehy. Nejzajímavější dojmy čekají přece turistu po výstupu z lodí v přístavních městech. Je samozřejmé, že ani autostrada sama neokouzlí turisty. Ale je prostředkem, jak se rychle a bezpečně

dostanou k přírodním krásám v celé republice, ať už leží 5 či 50 km od autostrady.

Autostrada otravou pro jezdce? Tuto námitku označuje dr. Hejda sám jako poznámku rázu kulturně sentimentálního. Protože jí však uvádí též inž. Kovařík, budeme se jí přece zabývat.

Máme porozumění pro duševní osvěžení jezdců i spolecestujících. Ale neztrácíme z mysli skutečnost, že autostradu potřebujeme především pro její dopravní služby. Jestliže je tato služba někdy namáhavá, je to už v podstatě každé služby. Noční letecká služba nepřináší také ani trochu duševního osvěžení, mnohdy nevidí letec ani zem pod sebou, ani hvězdy nad sebou — a nestěžuje si, protože slouží. Ale ani dr. Hejda neupře té otravné autostradě zásluhu, že i kulturně sentimentálního jezdce dopraví rychleji a bezpečněji tam, kde najde duševního osvěžení ve vrchovaté míře. Bude-li se jezdec na autostradě nudit, bude jí na druhé straně děkovat, že mu p ř i b l í ž í l a žádané požitky.

Inž. O. Kovařík dotýká se téže nevýhody autostrady chladnými ciframi: „Přímé silnice jsou pro řidiče duchamorné. Proto německé autostrady — po zkušenostech italských — používají přímek jen krátkých (asi 5 km max.) s mírnými oblouky.“

Už pouhý pohled na navrhovaný přibližný směr čs. autostrady zbavil by oba autory obav, že její dlouhé přímky by je snad na duchu umohly. Vždyť kromě jediného úseku (od údolí Ondavy na východním Slovensku k údolí Boržavy na P. Rusi), vede celá autostrada pahorkatinou. V takovém terénu dlouhé přímky autostrady nejsou ani prakticky možné, má-li být dodržen požadavek nejvyššího stoupání a předpokládaný náklad.

Inž. Kovařík i dr. Hejda prohlašují shodně, že potřebujeme nikoliv jednu linku napříč republikou, nýbrž více linek rovnoběžných „též z důvodů strategických“, jak praví inž. Kovařík. Oba pánové žádají, aby nejprve byla upravena ostatní silniční síť, zejména ty její úseky, které jsou ve stavu podprůměrném. Dr. Hejda se nadto obává, že stavba autostrady by mohla zabrzdit úpravu ostatních silnic, protože „náklady na autostradu vedou nezbytně ke snížení nákladů na vybudování menších silnic rovnoběžných, čímž — v případě poškození autostrady za války — jsou znemožněny nebo aspoň ztíženy objezdy.“

Oba pánové však zapomínají, že navrhovatelé čs. autostrady nemají ani nejmenšího úmyslu odstavit otázku rychlého řešení celého čs. silničního problému na vedlejší kolej. Právě naopak. Na str. 27. knihy „Budujeme stát“, praví J. A. Baťa doslovně:

„Naše republika má před sebou dva hlavní silniční úkoly:

1. D á t d o p o ř á d k u v n i t ř n í s i l n i č n í s í ť , j a k t o h o v y ž a d u j e m o t o r i s o v a n á d o p r a v a .

2. V y b u d o v a t t é t o s i l n i č n í s í ť i p á t e ř , k t e r á d o p r a v n ě v y t v o ř í s t á t n í j e d n o t u . A n i j e d i n ý z t ě c h t o ú k o l ů n e l z e z a n e d b a t — o b a j e n u t n o p r o v á d ě t s p o l e č n ě .“

Obavy, že by financování autostrady mohlo poškodit financování úprav ostatní silniční sítě, jsou také liché. Vždyť autostradu má stavět soukromá společnost.“

Naopak můžeme říci, že autostrada přispěje nepřímou i hospodářsky k rychlejšímu dobudování ostatní silniční sítě. Neboť

už samo její budování zvýší daňovou poplatnost a tím i možností k bohatšímu dotování silničních rozpočtů a příspěvků.

Poznali jsme z předchozího, že lze uvádět celou řadu námitek proti stavbě čs. autostrady. Ale zároveň jsme poznali, že všechny tyto námitky jsou více méně neoprávněné nebo nerozhodující. Kladných stránek je daleko víc a daleko závažnějších. Proto věříme, že se splní jak společné přání dra Hejdy, inž. Kovaříka i J. A. Bati a ostatních uživatelů silnic, pokud jde o zlepšení celé čs. silniční sítě, tak i přání mnoha milionů našich spoluobčanů, aby návrh na vybudování čs. autostrady napříč republikou byl skutečně a brzy proveden.

J. Kojecký (Zlín).

Pohoršili jsme Svaz hostinských

Vážená redakce!

Časopis Přítomnost odebírají mnozí hostinští a kavárníci a vykládají jí ve svých místnostech. Časopis tento návštěvníci restaurací a zejména kaváren hodně čtou.

Když již vykládají majitelé hostinců a kaváren ve svých místnostech pro své hosty určitý časopis, tak předpokládají, že nebudou v listě tom zesměšňováni ani zvláštním, nemístným způsobem uráženi. Stav hostinských a kavárníků je jistě stavem dobrých odborníků, inteligentních a zkušených, kteří dovedou ve veřejnosti taktně vystupovati. Proto překvapilo nás ve schůzi výkonného výboru svazového, konané 12. srpna t. r., když jeden z přítomných předložil časopis Přítomnost ze 14. července 1937 a poukázal na článek „Z polosvěta evropské politiky“, který napsal p. E. Turanský z Vídně.

Ve čtvrté kapitole tohoto článku, nadepsané „Periferie světových dějin“, kde ve třetím odstavci píše se o podsvětí obyčejných kriminálních, je následovní:

„Ve sprostém kriminálním podsvětí jsou jisté pevné hranice. Člověk je buď kasařem nebo nikoliv, je hospodským nebo policejním konfidentem o kasařích nebo není.“

Tato definice není šťastná ani slušná, ta definice vyložené uráží, všeobecně uráží příslušníky stavu hostinského.

V poslední kapitole tohoto článku „Domovník ve světové politice“, v odstavci posledním se uvádí:

„Stále tu žijí ještě primitivní ideologie a jsou zastupovány na širokém fóru státní politiky lidmi, jejichž etika a rozum dosahuje sotva úrovně hospodských ze zapadlých vsí.“

Pan pisatel patrně nezná hospodské ze zapadlých vsí. To jsou vždy lidé poctiví, rozšafní a v mnoha případech bývají po léta voleni za starostu obce. Toto porovnání dobře nesedí, je urážlivé, jako tam ta nařikávaná definice. Vmetena je tím všemu hostinstvu hrubá urážka v tvář.

Vážená redakce! Žalujeme na takovéto psaní a vyjadřování, zároveň ohrazujeme se proti tomu neobvyklému a ve slušné společnosti neužívanému tónu, žádajíc zároveň, abyste opravili nařikávané a prohlásili, že ta definice a obvinění v případě prvním a to nešťastné porovnání v případě druhém stalo se čistě z ukvapenosti, bez zlého úmyslu hostinstvo všeobecně obviní a na cti poškodí.

Očekávajíc brzkou Vaši zprávu a doklad ve smyslu předslaného, trváme

v plné úctě

Zemský svaz českých společenstev hostinských na Moravě, sídlem v Brně, Brandlova 1.

Koláček, místostarosta.

Nečitelný podpis, ředitel.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE
TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

řídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.